

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Hasan Burak YAŞAR

MEKANSAL BİR KAVRAM OLARAK HETEROTOPYA; KALEİÇİ ÖRNEĞİ

Coğrafya Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Hasan Burak YAŞAR

MEKANSAL BİR KAVRAM OLARAK HETEROTOPYA; KALEİÇİ ÖRNEĞİ

Danışman

Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK

Coğrafya Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Hasan Burak YAŞAR'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Coğrafya Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İhsan BULUT (İmza)

Üye (Danışman) : Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK (İmza)

Üye : Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR (İmza)

Tez Başlığı: Mekânsal Bir Kavram Olarak Heterotopya; Kaleiçi Örneği

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 03 / 07 / 2024

Mezuniyet Tarihi :01/08/2024

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Mekânsal Bir Kavram Olarak Heterotopya; Kaleiçi Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Hasan Burak YAŞAR

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

24 / 06 / 2024

TEZ ÇALIŞMASI ORIJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Hasan Burak YAŞAR
Öğrenci Numarası	202252064808
Anabilim Dalı	Coğrafya
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Mekânsal Bir Kavram Olarak Heterotopya; Kaleiçi Örneği
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	
Rapor Tarihi	
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %15 Alıntılar dahil: %17
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
<p>Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 75 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır.</p> <p>Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:</p> <p>() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım.</p> <p>() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelerinin aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.</p>	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK	
İmza	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
HARİTALAR LİSTESİ.....	v
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZET.....	x
SUMMARY.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMAYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Kapsamı ve Öncelikli Soruları.....	3
1.2. Araştırma Metodu	3
1.3. Araştırma Sahasının Sınırları.....	4
1.4. Antalya'nın Konumu	4

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA SAHASININ GENEL ÖZELLİKLERİ VE ARAŞTIRMANIN TEMEL KONUSU

2.1. Antalya'nın Topoğrafya Özellikleri.....	6
2.2. Antalya İl'inin İklimsel Özellikleri.....	7
2.3. Antalya'nın Tarihi Özellikleri.....	8
2.4. İnsan-Çevre İlişkisi	10
2.5. Mekân Nedir?	11
2.5.1. Henri Lefebvre'e göre mekân nedir?	12
2.5.2. Toplumsal Mekân nedir?	13
2.6. Heterotopya.....	15
2.6.1. Foucault'nun Heterotopya ilkeleri	16
2.6.1.1. Evrensel Heterotopyalar	17
2.6.1.2. Heterotopyaların Toplumsal İşlevleri	17
2.6.1.3. Heterotopyaların Mekânsal İşlevleri.....	18
2.6.1.4. Heterotopyaların Zamansal Boyutu	18
2.6.1.5. Açılma ve Kapanma Olgusu	18
2.6.1.6. Gerçek Mekân Üzerindeki Etkisi.....	18
2.7. Heterotopi	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA KALEİÇİ HETEROTOPYASI

3.1. Kaleiçi Heterotopyasının Özellikleri	22
---	----

3.1.1. Tarihsel Katmanlar.....	22
3.1.1.1. Roma Dönemi	23
3.1.1.1.1. Hadrian Kapısı (Hadrianus Kapısı) veya Üç Kapılar	23
3.1.1.1.2. Hıdırlık Kulesi	26
3.1.1.2. Bizans Dönemi.....	28
3.1.1.2.1. Kesik Minare Camii (Panagia Kilisesi)	29
3.1.1.2.2. Kırk Merdiven.....	31
3.1.1.3. Selçuklu Dönemi.....	32
3.1.1.3.1. Alaaddin Camii	32
3.1.1.3.2. Yivli Minare Camii	35
3.1.1.3.3. Ahi Yusuf Camii.....	37
3.1.1.3.4. Ahi Kızı Camii.....	38
3.1.1.3.4. Ahi Yusuf Kümbeti.....	40
3.1.1.4. Osmanlı Dönemi	42
3.1.1.4.1. Kaleiçi Saat Kulesi.....	42
3.1.1.4.2. Kaleiçi Evleri	44

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK HETEROTOPYALAR

4.1. Kültürel Kesişme Mekânı	46
4.2. Antik Roma Tiyatroları.....	46
4.3. Bizans Kiliseleri.....	46
4.4. Selçuklu Medreseleri	46

BEŞİNCİ BÖLÜM

BAŞKA MEKANLARIN GÜNÜMÜZ KOŞULLARINDA KULLANIMLARI

5.1. Restorasyon ve Kullanım.....	48
5.2. Kamusal ve Özel Alanlar.....	48
5.2.1. Karaalioğlu Parkı.....	49
5.3. Turizm ve Günlük Yaşam.....	50
5.3.1. Günlük Yaşam.....	50
5.3.2. Sosyal Etkileşim.....	50
5.3.3. Geleneksel Çarşılar ve Pazarlar.....	51
5.3.4. Modern Kafeler ve Restoranlar	51
5.4. Tarihi Mekanlar ve Kültürel Etkinlikler	51
5.4.1. Hadrian Kapısı, Yivli Minare ve Kesik Minare	51
5.4.2. Sanat Galerileri ve Atölyeleri.....	52
5.5. Müzik ve Sanat Festivalleri	52

5.5.1. Kaleiçi Old Town Festivali	52
5.6. Kafe ve Barlar Sokağı	53
SONUÇ	55
KAYNAKÇA	57
ÖZGEÇMİŞ	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Lefebvre 'ye Göre Mekân Üretimi	13
--	----

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 2.1. Kaleiçi Semtinin konum haritası	4
Harita 2.2. Attalia ve Perge Antik Kentlerini Gösteren Harita.....	9

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 2.1. Hadrian Kapısı.....	25
Fotoğraf 2.2. Hadrian Kapısı.....	26
Fotoğraf 2.3. Hıdırlık Kulesi.....	28
Fotoğraf 2.4. Hıdırlık Kulesi.....	28
Fotoğraf 2.5. Kesik Minare ve Kalıntıları.....	29
Fotoğraf 2.6. Kesik Minare.....	31
Fotoğraf 2.7. Kırk Merdiven.....	32
Fotoğraf 2.8. Alaaddin Camii.....	34
Fotoğraf 2.9. Yivli Minare Camii.....	37
Fotoğraf 2.10. Ahi Yusuf Camii.....	38
Fotoğraf 2.11. Ahi Kızı Camii.....	40
Fotoğraf 2.12. Ahi Yusuf Kumbeti.....	41
Fotoğraf 2.13. Kaleiçi Saat Kulesi.....	44
Fotoğraf 2.14. Kaleiçi Evleri.....	45
Fotoğraf 2.15. Karatay Medresesi.....	47
Fotoğraf 2.16. Karaalioğlu Parkı.....	49
Fotoğraf 2.17. The Shaker Pub.....	51
Fotoğraf 2.18. ıkmaş Sokak Pub.....	51
Fotoğraf 2.19. Old Town Festivali.....	53
Fotoğraf 2.20. Arena Kaleiçi Gece Kulübü.....	54
Fotoğraf 2.21. Kubi Kahve Evi.....	54

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Foucault'nun "Heterotopya" Kavramının İlkeleri (Heterotopian Studies)	20
Tablo 2.2. Foucault'nun Heterotopya'sı ve Lefebvre'in Heterotopi'si Arasındaki Farklılıklar	21

ÖNSÖZ

Mekânsal Bir Kavram Olarak Heterotopya; Kaleiçi Örneği Adlı bu çalışmamızda temel amacımız Coğrafya Biliminde son yıllarda sıkça karşımıza çıkan toplumsal araştırmalara farklı bir açıdan bakmak, farklı açıdan bakarken üretilen ve tüketilen mekanların hem sosyolojik hem kültürel hem de tarihi özellikleriyle toplum arasında oluşan bağlantıları ortaya çıkarmaktır. Heterotopya kavramı çok geniş bir yelpazesi olan bir terimdir. İfade tam anlamıyla ‘karşıt mekân veya öteki mekân’ anlamlarında kullanılır. Sosyal hayatlarımız içinde dünya sürekli değişiyor bu değişimi yapan merkezi düşünce hem zihinlerimizi hem de yaşadığımız mekanları değiştiriyor. Bu değişime ayak uyduranlar toplumun kabul gördüğü şekilde hayatlarına devam ederken değişimden hazzetmeyen veya bu değişimin dışında kalmak isteyenler ise kendilerine ait mekanlar oluşturmaya başlamıştır. İşte mekânı değiştirmeye iten unsurla mekânı değiştiren ve hatta bu değişimi kabul etmeyen topluluklar arasında yaşam başladığından beri sürekli bir etkileşim vardır. İnsan varlığın gereğince zekidir ve çevresini algılayıp kendi duygusal hislerine göre kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirir. Bu şekillenme içerisinde yıllar içinde bir kişinin ve bir grubun karar verdiği mekân değişimleri orada yaşayan her bireyin hoşuna gitmemiş ve gitmekte zorunda değildir. Bu zorunluluk yıllar içerisinde ortaya çıkmış ve merkezi yönetsel ve hatta kamusal-toplumsal baskılar artmaya başlamıştır. Bu etkiler neticesinde baskı altında olduğunu düşünen toplumdan soyutlanmış ‘Öteki’ insanlar kendilerine ait, kendilerini güvende ve huzurda hissedecekleri mekânlar oluşturmaya çalışmışlardır. Bu mekanlara da ötekilerin mekânı yani ‘Heterotopya’ denmektedir. Çalışmamızın genel çerçevesi Foucault düşünce biçiminde diğer mekanlar açıklamasında yer alan tarihi katmanlar ve bu katmanların mekânsal-toplumsal sentez incelemesidir. Heterotopya çok geniş bir konu olduğu için belirli bir alana yoğunlaşmış ve genelden özele doğru bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sahası olarak seçilen Kaleiçi semt bölgesi ise hem tarihi şehirsellik noktası olması hem de günümüzde yılın neredeyse her günü yerli ve yabancı turistleri kendisine çeken bir toplumsal mekân özellikleri çalışma konumuz için net bir yer olmuştur. Günümüzde toplumun her kesiminin aynı zaman diliminde Kaleiçi’nde bulunması bu semtte her kesime hitap eden mekanların bir arada bulunduğunu göstermektedir.

Uzun zamandır üzerine araştırmalar yaptığım bu çalışmamı ülkemize, akademik camiaya, Coğrafya bilimine ve en önemlisi yaşadığımız ve bir parçasından da olsa bizim de etkilenip

etkilediğimiz Antalya şehrine, Antalya insanına armağan ediyorum. Tanıştığımız dönemden bu yana bana ışık olan, her dönem yardımlarıyla ve fikirleriyle beni destekleyen çok kıymetli sayın Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK hocama teşekkür ederim. Akdeniz Üniversitesi Coğrafya Bölümü hocalarıma ayrı ayrı şükranlarımı sunuyorum. Kıymetli Prof. Dr. İhsan BULUT hocama bana kattığı bilimsel kimliklerden dolayı ayrıca teşekkür ediyorum. Ayrıca bilgisi ve yorumlarıyla bana destek olan Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR hocama da ayrıca teşekkür ediyorum. Bu çalışmamda her zaman arkamda olan aileme, sevdiklerime ve arkadaşlarıma teşekkür ederim. Tez konusu olarak seçtiğim Heterotopya içeriğinde bana ilham olan, lisans döneminde bana kattığı bilgiler ve araştırmacı ruhumda bıraktığı iyi hisler için değerli büyüğüm Dr. Öğr. Üyesi Serhat AY hocama teşekkür ederim. Üzerimde emeği olan lisans döneminden ve Yüksek lisans dönemimden olan diğer tüm hocalarıma şükranlarımı sunuyorum. Bu çalışmanın Heterotopya ve Coğrafya alanlarına küçükte olsa bir katkıda bulunmasını temenni ediyorum.

ÖZET

‘‘Mekânsal Bir Kavram Olarak Heterotopya; Kaleiçi Örneği’’ adlı bu tez çalışmamız Antalya’nın Muratpaşa ilçesinde yer alan Kaleiçi Semtinin sosyal, kültürel ve tarihi öğelerini incelendiği bir çalışmadır ve temelde Fransız filozof Michel Foucault’un Heterotopya kavramı yatmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel kuramı gereğince Foucault fikirlerinden destek alınarak mekân ve kent değerlendirilmesi yapılmıştır. Mekân nedir? Sorusuna cevap arandığı bu dönemlerde mekânın üç temel prensibi vardır diyen Lefebvre, bunların algılanan mekân, yaşanan mekân ve tasarlanan mekân oldukları öne sürmüştür. Ben bu çalışmam da Kaleiçi mekânı bu üçlü sentez grubu içerisinde nasıl şekilleniyor ve şekillenme esnasında kendi kimliğinde ve toplum kimliğinde ne gibi değişikliklere mahal veriyor bunları ortaya çıkarmaya çalıştım. Genel anlamda yaşanan mekân ile algılanan mekân arasında farkların göze çarptığı Kaleiçi’nde tasarlanan mekanlara karşılık olarak oluşturulan mekanlar bulunmaktadır. Biz bu karşıt mekanlara Heterotopya diyoruz. Foucault’un öne sürdüğü temel fikir şudur; ütopyacı toplumsal süreçlerin oluşturduğu baskıcı bir düzen dışında başkalarının yani dışlanmışların oluşturduğu mekanlara Heterotopya mekanları denir. Bu Heterotopya mekanları içinde geçmişten günümüze kadar varlığının anlamıyla hala toplumu ekonomik ve sosyal yönden etkileyen camiler, kiliseler ve türbeler öne çıkmaktadır. Bunların kullanım amaçlarıyla yapılmalarında var olan amaçlar gün geçtikçe değişmiş ve günümüzde kökten bir değişime girmiştir. Kaleiçi evleri olarak aklımıza kazınan Selçuklu ve Osmanlı mimari yapısını günümüzde hala temsil eden önemli kalıntılardan olan yaşam alanları ise yıllar içinde toplumun isteklerine ve küreselleşmeye yenik düşmüştür. Kullanım amacı müstakil ev olmaktan çıkmış; pansiyon, lojman, otel, restoran veya eğlence mekanına dönüşmüştür. Kaleiçi Tarihi kent kimliğinin yanı sıra gece eğlencelerinin de uğrak yeri olmuştur. Son yıllarda ekonomik ve kültürel anlamda merkezi yönetimin katıları bir hayli artmış ve destekleriyle organizasyonlar düzenlenmektedir. Old Town festivali, ramazan akşamları şenlikleri gibi faaliyetler belediyeler ve devlet tarafından bu mekânda gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetlerden ortaya çıkan toplumsal dalgalanma mekânda yaşayan esnafın hoşuna gitmektedir. Yapılan resim sergileri, dans gösterileri, söyleşi gibi toplumsal faaliyet ise kent kimliğinin imgeleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Heterotopya, Mekân, Antalya, Kaleiçi semti, Lefebvre, Foucault, Tarihi mekanlar, Old Town Festivali.

SUMMARY

This thesis, titled "Heterotopia as a Spatial Concept; The Case of Kaleiçi," examines the social, cultural, and historical elements of the Kaleiçi district located in the Muratpaşa district of Antalya. Fundamentally, the concept of Heterotopia by French philosopher Michel Foucault underpins this study. Within this context, space and city evaluations have been conducted with support from Foucault's ideas. Lefebvre, who sought to answer the question "What is space?" during these times, argued that space has three fundamental principles: perceived space, lived space, and conceived space. In my study, I aimed to uncover how the space of Kaleiçi is shaped within this tripartite synthesis and what changes it causes in its own identity and the community's identity during this process. In Kaleiçi, where differences between lived space and perceived space are noticeable, there are spaces created in contrast to designed spaces. We call these contrasting spaces Heterotopia. The main idea proposed by Foucault is this: spaces created by the marginalized, outside the oppressive order formed by utopian social processes, are called Heterotopic spaces. Among these Heterotopic spaces, mosques, churches, and tombs, which have historically and socially impacted society economically and socially from past to present, stand out. The purposes for which these were built and their usage have changed over time and have undergone a fundamental transformation today. The living spaces, which are significant remnants representing the Seljuk and Ottoman architectural style, known as Kaleiçi houses, have succumbed to societal demands and globalization over the years. Their use has shifted from being standalone homes to becoming hostels, lodgings, hotels, restaurants, or entertainment venues. Besides its identity as a historical city, Kaleiçi has also become a hotspot for nightlife. In recent years, with significant support from the central government economically and culturally, various organizations have been held. Activities such as the Old Town Festival and Ramadan evening celebrations are conducted in this space by municipalities and the state. The social fluctuations resulting from these activities are welcomed by the local tradesmen. Art exhibitions, dance performances, and talks, among other social activities, emerge as symbols of the city's identity.

Keywords: Heterotopia, Space, Antalya, Kaleiçi district, Lefebvre, Foucault, Historical spaces, Old Town Festival.

GİRİŞ

Mekân neden önemlidir? Çünkü mekân zihinsel olanla kültürel olanı, toplumsalla tarihsel olanı birbirine bağlar (Lefebvre).

Çalışmamızın asıl amacı mekânı anlamak, karşıt mekanların nasıl oluştuklarını anlamlandırmak, oluşmalarında etkili olan farklılıkları ele alıp bu farklılıklardan edinilen bilgiler ışığında toplumsal mekanları daha iyi analiz etmektir. Çalışmamızda temel prensibimiz coğrafya bilimi içerisinde mekân kavramlarını daha çok öne çıkarmaktır. Heterotopya kavramını literatür taramasından geçirdiğimiz zaman genellikle filmlerde ya da kitaplarda incelendiğini görüyoruz. Soyut mekanlar içerisinde hayali heterotopyalar çokça incelenirken somut mekanlarda heterotopyalar kısmi bir şekilde teknik bilimlerde incelenmiş ve yorumlanmıştır. Sosyal bilimler alanında heterotopya terimi mekânsal bir kavram olarak görülse de içerik olarak çok çeşitli olduğu genel olarak araştırma alanı olarak seçilmemiştir. Bizim bu çalışmadaki bir diğer amacımız ise mekâna yeni bir bakış getirmek ve toplumsal mekanları, bu toplumsal mekanların tarih içerisinde ne çeşit değişimler geçtiğini, değişimi sağlayan genel kültür anlayışları nelerdir gibi soru ve görüşleri modern tekniklerle ele almaktır.

Mekanlar; içerisinde insanların birlikte yaşadıkları, sürekli yeni alanlar ürettikleri ve aynı zamanda ürettiklerini hızlı bir şekilde tükettikleri yerlerdir. Bu üretilen mekanlar ve tüketilen mekanlar zaman içerisinde farklı kültür ve düşüncelere göre yön değiştirip farklı akımlara göre şekil alabilmektedir. Ancak değişimden ona uyum sağlamayan ve ondan haz almayan gruplar her zaman olmuştur. Bu grupları belirli bir ideoloji veya görüşe sahip bir oluşum olarak düşünmek mekânı anlamak konusunda çok sığ bir düşünce olacaktır. Toplumun geneline hitap mekanlar bu bahsi geçen küçük grupları tatmin etmeyebilir veya onlara tam ters oluşum içerisinde olabilir. Toplum kendi içerisinde farklı kültürlere sahip, farklı inançlara sahip, farklı yaş ve cinsiyete sahip birçok bireyi aynı mekânda bulundurmaktadır. Bu bağlamda ana akım düşünce tarzı toplumlari şekillendirmekte, birkaç yılda hem soyut mekân düşüncemiz hem de somut elle tutulan yaşanılan mekân görüşümüz değişmektedir. Bu değişikliklere karşı çıkan bunlardan kendini soyutlayan ve dayatılan mekân dışında ona karşı gelen farklılığı göze çarpan mekanlara heterotopya mekanları demektir. Bir toplumu bilmek onu öğrenmek istiyorsak eğer ilk bakacağımız yer onların yaşam

alanları yani mekanları olmalıdır. Bu mekanları oluşturan ana akım düşünce dışında toplumun kendisinin yaşam tarzına göre, fikirlerine göre ürettikleri farklı mekanları bilmeliyiz. Heterotopya mekanlarını ortaya çıkarıp somut mekân üzerinde etkilerini göz önüne sermek istiyoruz.

İnceleme alanı olarak seçtiğimiz Antalya ili Muratpaşa ilçesi Kaleiçi semti ve çevresi hem toplumun sık sık ziyaret ettiği bir kültürel ve tarihi mekân hem de bir sosyalleşme alanı olarak karşımıza çıktığı için birçok farklı mekânı iç içe göreceğimizi düşünüyoruz. Alan seçiminde dikkat ettiğimiz hususlar şunlardır; araştırma mekânı olarak seçilmesi için toplumun her ferдинin rahatça giriş çıkabildiği ve özgürce hareket edebildiği bir yer olmalıydı. Tarihi yapı özelliği ile geçmişten günümüze farklı bir pencere açıp heterotopya mekanlarına tarihsel bakış kazandırmalıydı. İş merkezlerine yakın olmalı ve toplumun hemen her saat rahatça ulaşım sağlayabileceği bir yer olmalıydı. Antalya merkezinde bu tip özellikleri ile önümüze gelen en önemli yerlerden bir tanesi Kaleiçi semtiydi. Hem tarihi hem şehirselle fonksiyonu hem de farklı kültürde insanların sıkça karşılaştığı sosyal bir mekân olmasından dolayı araştırma alanı olarak seçildi. Sokaklarda yer alan duvar yazıları, afişler, posterler, grafiti veya resimler toplumun bir parçasının mekânı genel kullanım amacının dışında kullandığını gösterir ve bu göstergeler karşıt mekanların somut kanıtlarıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMAYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Kapsamı ve Öncelikli Soruları

‘Mekânsal Bir Kavram Olarak Heterotopya; Kaleiçi Örneği’ adlı bu çalışmamızda öncelikle yıllardır coğrafya penceresinden pek de çok bakılmayan bir konuya değinmek istenmiş, Henri Lefebvre’e ortaya çıkardığı Heterotopya mekanları coğrafi bakış açısıyla mekânsal farklılaşma-zamansal farklılaşma metotları ile incelenmek istenmiştir. Henri Lefebvre mekânı üç prensipte incelemiş ve mekânın bu alanlarda var olabileceğini öne sürmüştür. Araştırmamızın genel amaçlarından bir tanesi de bu üçlü sentez içerisinde Kaleiçi nasıl bir görüntü öne süreceğidir. Mekânsal farklılaşma-zamansal farklılaşma metotları içerisinde geçmişten günümüze tarihi ve kültürel olarak Kaleiçi’nde kalmış mekanların kendilerine has özellikleri ile bu mekanların çevresinde oluşturulmuş toplumsal mekanların incelemesi de ortaya konmak istenmiştir.

Araştırmamızın genel soruları şunlardır;

- 1- Mekân nedir?
- 2- Toplumsal mekân nedir?
- 3- Heterotopya nedir?
- 4- Muratpaşa ilçesinin Kaleiçi semti heterotopya mekânı olarak incelenebilir mi?
- 5- Tarihsel süreçlerde yaşanan toplumsal değişimler Kaleiçi heterotopyasını nasıl şekillendirmiştir?
- 6- Kaleiçi’nde var olan hangi öge ve uygulamalar heterotopya karakteri göstermektedir?

1.2. Araştırma Metodu

Çalışma yönteminde ilk olarak araştırma yapmak istediğimiz heterotopya konusu hakkında ve Kaleiçi semtinin tarihi hakkında literatür taraması yapılmıştır. Mekânsal kavramlar hakkında çeşitli bilgiler toplanmış ve bu bilgilerin yorumlanması yapılmıştır. Daha sonra çalışmayı uygulamak istediğimiz mekân hakkında daha önce hangi konularda çalışmalar yapılmıştır ve bu çalışmalardan hangileri mekân üzerine bir bakış açısı sunmuş bu ele alınmıştır. Elde edilen bilgiler

neticesinde bir veri tabanı oluşturulmuştur. Modern coğrafya da sıkça karşımıza çıkmaya başlayan Fenomenolojik Hermeneutik araştırma metodu ile mekânsal sentezi yorumlayıcı bir tarzda ön plana çıkarmak amaçlanmıştır. Kaleiçi semtinde arazi çalışması gerçekleştirilmiş, incelenen mekânların fotoğrafları çekilmesi için izinleri alınmıştır.

1.3. Araştırma Sahasının Sınırları

Harita 2.1. Kaleiçi Semtinin konum haritası

Araştırma alanımız olarak belirlediğimiz Kaleiçi Semtini Türkiye de Antalya İli Muratpaşa İlçesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Çalışma alanının özelliklerinden önce bulunduğu kentin doğal, tarihi ve beşerî özelliklerinden kısaca bahsetmek gerekmektedir.

1.4. Antalya'nın Konumu

Antalya ilinin coğrafi özelliklerine bakıldığında Türkiye'nin güneybatısında $29^{\circ}20' - 32^{\circ}35'$ Doğu boylamları ile $36^{\circ}07' - 37^{\circ}29'$ Kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Güneyinde Akdeniz ve kuzeyinde denize paralel uzanan Toroslar ile çevrili olup, doğusunda İçel, Konya ve Karaman, kuzeyinde Isparta ve Burdur, batısında Muğla illeri ile komşudur. İlin yüzölçümü 20.815 km^2

kadardır. Bu Türkiye yüzölçümünün %2,6'sı kadarına karşılık gelir. Akdeniz Bölgesi'nin batısında bulunan Antalya ili, bölge yüzölçümünün ise %17,6'sını oluşturur. İl, doğal ve kültürel coğrafya özellikleri bakımından büyük bir zenginliğe sahiptir (Sarı, 2010:47).

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA SAHASININ GENEL ÖZELLİKLERİ VE ARAŞTIRMANIN TEMEL KONUSU

2.1. Antalya'nın Topoğrafya Özellikleri

Antalya İli, jeolojik çeşitliliğiyle dikkat çeken bir bölgedir. Yüzeyde Paleozoyik döneme ait kristalen şist, fillat, mermer ve kireçtaşları gibi ana kayaçlar bulunmaktadır. Bu kayaçlar, özellikle Alanya'nın kuzeyinde yüzeyde yaygın olarak bulunur ve şiddetli tektonik hareketlerle kıvrılıp kırılmışlardır. Dağlık alanlarda ise Mesozoyik ve Tersiyer dönemlerine ait formasyonlar öne çıkar. İlin büyük bir kısmında görülen Mesozoyik kayaçları, kireçtaşı, marn, filis ve serpantinden oluşur ve karstik özelliklere sahip gri renkli kireçtaşları oldukça çatlaklı ve boşlukludur.

Antalya Ovası'nda ise Kuvaterner dönemi alüvyonları ve Pliyo Kuvaterner travertenleri yaygındır. Deniz altında da devam eden bu travertenler, birkaç yüz metreyi aşan kalınlıklarıyla dikkat çeker ve kireçtaşları gibi karstik özellikler gösterir. Antalya'nın yüzey şekillerinin %77.8'i dağlık, %10.2'si ova ve %12'si ise engebelerdir. Akarsular ve faylar tarafından derin biçimde yarılmış olan Toros Dağları ve yüksek platolar geniş alanlara yayılır. Toroslar, Tersiyer dönemde oluşmuş Alp-Himalaya sistemine bağlı genç kıvrım dağlarıdır. Batı Toroslar olarak bilinen bu dağlar, ilin büyük kısmını kaplar ve Antalya Körfezi'nin her iki yanında yer alır. Körfezin batısında güneybatı-kuzeydoğu yönünde, doğusunda ise kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanır.

Bölgedeki önemli yükseltiler arasında Akdağ, Susuz Dağları, Alaca Dağ, Beydağları ve Geyik Dağları bulunur. Beydağları (3085 m) ve Akdağ (3075 m) en yüksek noktalardır. Antalya'nın ekolojik koşullarını belirleyen başlıca faktörler iklim ve morfolojik özelliklerdir. Toros Dağları ile Akdeniz kıyıları arasında, yükseltiye bağlı olarak farklı ekolojik kuşaklar bulunur. Bu kuşaklar, 1000 metreye kadar "Akdeniz Alt Bölümü", 2000 metreye kadar "Akdeniz Dağ Bölümü" ve 2000 metrenin üzerindeki "Akdeniz Dağ Çayırı Bölümü" olarak üçe ayrılır. Akdeniz Alt Bölümü'nde tipik Akdeniz iklimi hüküm sürer ve kızılçam ormanları ile çalı (maki ve garig) bitki örtüsü yaygındır. Akdeniz Dağ Bölümü'nde sedir, göknar ve karaçam ormanları

bulunurken, 2000 metrenin üzerindeki kireçtaşı alanlarında kayalıklar, karstik çukurluklar ve sulak alanlarda çayırliklar yer alır (Sarı ve Koçak, 2010:47).

2.2. Antalya İl'inin İklimsel Özellikleri

Kaleiçi semtinin bu denli gelişmesini ve günümüze kadar önemini koruyarak ayakta kalmasını sağlayan en büyük etken limandır. Limanın kullanımı ile ilgili öncelikli etken bölgenin iklimidir. Kente yaşayan insanların sosyal ve kültürel tüm faaliyetleri aynı zamanda ekonomik işlevleri bu limanın aktif olmasıyla alakalıdır. Kente geçmiş dönemlerde yaşanan isyanlar, savaşlar ve yamalar dahi bu limanın yani ticaretin işlevine göre şekil almış, limanın aktif olmadığı dönemlerde insan faaliyetleri de kısıtlanmıştır. Kente yaşanan ticari faaliyetlerin yoğunluğu genellikle yaz aylarında haziran temmuz gibi aylarda veya sonbahar döneminde eylül ekim gibi aylarda artmaktadır.

Antalya ili sıcak ve nemli bir iklim olan Akdeniz İkliminin etkisi altındadır. Antalya iklimini oluşturan temel faktörler şunlardır; birincisi arka tarafta doğu-batı doğrultuda uzanan yüksek Toros Dağları, ikinci bölgenin hemen kıyıda yer alıp su sıcaklığı bir hayli yüksek olan Akdeniz'e yakın olması ve üçüncüsü her mevsim yeşil ve gür kalabilen bir bitki örtüsüne sahip olmasıdır. Denize yakın kıyı kesimlerinde karakteristik Akdeniz iklimi hâkim iken, kıyıda uzak dağların etek kesimlerinde ve yayla kesimlerinde Step iklimine geçiş iklimi olarak ifade edilebilecek bir karasal iklim görülmektedir. Akdeniz iklimi, Ege denizi kıyılarında, İç Anadolu'nun batı kesimlerinde ve Toros dağlarının güneye bakan kıyı kesimlerinde hâkim bir iklim türüdür. Yaz ayları sıcak ve kurak, kış ayları ise yağışlı ve ılık geçen bu iklim türünde yükseklere çıkıldıkça kış aylarında kar yağışları görülmektedir. Kıyı kesimlerinde çok nadir kar yağışı olmaktadır.

Antalya bölgesinde en fazla yağış ilkbahar ve kış aylarında, en az yağış yaz aylarında düşmektedir. Yaz aylarının az yağışlı geçmesi bölgenin yaz kuraklığı yaşamasına sebep olmaktadır. Kaleiçi'nin hâkim rüzgâr yönü kuzeybatı ve güneydoğu yönleridir. Kuzeydoğu yönünden esen poyraz rüzgârı yaz aylarında sıcak hava getirirken, kış aylarında soğuk ve kuru bir hava getirmektedir. Bölgedeki diğer bir hâkim rüzgâr ise meltem rüzgârıdır. Güney ve güneydoğu yönlerinden esmektedir. Bölgede etkili olan diğer bir rüzgâr ise Manavgat adı verilen doğudan esen rüzgârıdır. Bu rüzgârda serinletici bir etkiye sahiptir. Antalya'da hava yılın 40 ile 50 günü kapalı ve yağışlıdır. Bölge yılda ortalama 300 günü güneşli, ortalama 19 derece yıllık sıcaklıkla geçirir.

Bu sıcaklık denizi suyunu da etkilediği için denize girme süresi de yılın neredeyse her mevsiminde gerçekleşir. Antalya bölgesinin bu iklim özellikleri ve bahsettiğimiz topoğrafya özellikleri turizm potansiyelini bir hayli arttırmıştır.

2.3. Antalya'nın Tarihi Özellikleri

Kaynaklarda küçük Asya olarak geçen Anadolu yarımadası geçmiş dönemlerde birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış, çeşitli medeniyet ve kültürleri içerisinde barındırmış ve her topluluktan günümüze kalmış kalıntı eserler bulunmaktadır. Minör Asya olarak adlandırılan bu bölgede Akdeniz'e kıyısı, iklimi, ulaşım imkanları gibi etkenler sayesinde Antalya bölgesi her dönem dikkat çeken bir yer olmuştur.

Pamfilya Bölgesi, batı taraflarında günümüzde Teke Yarımadası olarak anılan ancak o zamanlarda Likya kenti olarak ifade edilen, doğuda günümüzde Taşeli Platosu olarak ifade edilen sarp dağlık ve taşlık bir bölge olan Kilikya ve kuzeyde ise günümüzde Isparta ve Burdurun içinde bulunduğu göller yöresini içerisine alan Pisidya bölgeleriyle komşu kentler topluluğudur. Bahsettiğimiz bu bölge Anadolu'nun Güney bölgesinde yer almaktadır. Doğu taraflarından geçen Manavgat çayı Gündoğmuş ve Akseki ilçelerinin arasından Torosların yüksek kesimlerinden doğan berrak ve temiz bir şekilde akan bir akarsudur. Bölgenin kısmen de olsa doğu sınırlarını belirleyen bu akarsudur. Diğer yönlerde sınırlarını belirleyen yine doğal etkenlerdir. Kuzeyinde bir sur etrafını sarmış Toros dağları, güneyin de ise tüm güzelliği ve bereketiyle Akdeniz. Pamfilya'nın o dönemler de hem ticari hem de nüfus bakımından belli şehirleri ön plana çıkmaktaydı. Bu şehirler günümüzde Antalya merkezi olan Attalia ve günümüzde Kaleiçi olarak bilinen bölge, günümüzde Aksu olarak bilinen Perge, günümüzde Serik olarak bilinen Silyon, günümüzde Serik olarak bilinen Aspendos ve Side kentleridir.

Yunanca 'da "Pamphylia" sözcüğü "tüm oymaklar ülkesi" anlamına gelir. Bu, bölgeye farklı dönemlerde gelmiş çeşitli Yunan boylarının varlığına işaret edebilir. Pamfilya, adını tam da bu çeşitlilikten alarak, tarih boyunca birçok kültürü ve halkı bünyesinde barındırmış bir mozaik olmuştur. Bu coğrafi ve kültürel zenginlik, Pamfilya'yı her zaman ilgi çekici ve önemli bir bölge haline getirmiştir. (Sevin, 2001:163).

Köken olarak yunanca bir kelime olan Pamphylia "içinde bütün toplulukların/kabilelerin ikamet ettiği yer" veya "bütün kabilelerden bir arada iskân edilenler" ya da "çok uluslu"

anlamına da gelmektedir. 1 bu bölgeye bu ismin verilmesi ise bir isimden, Argoslu Mopsos'un kızı veya üvey kız kardeşi olan Pamphylia'dan çıktığı düşünülmektedir (Kurt, 2010:12).

Oymaklar veya kabileler bölgesi olarak ifade edilen Pamfilya bölgesi döneminde diğer bölgeler ve şehirlerle ticaretini sıkı tutmuş ve alanına sürekli insan çekmiştir. Bu ticaretin ve etki alanının sonuçları olarak elbette yeni şehirler ve kentler kurulmuştur. Bu yeni şehirlerden en önemlisi Antalya'dır. Milattan önce 158 yılında komşu şehir olan Bergama Kralı 2. Attalos Fladelfs bölgeye gelerek Attalia adını verdiği yeni bir şehir kurmuştur. Bu şehir dünya tarihinin her döneminde farklı isimlerle anılmış günümüzde Antalya ismiyle devam etmektedir. Geçmiş dönemlerde Atalia, Adalia, Antaliyye ve Adalya biçimlerinde söz edilmektedir. 2. Attalos burada bir şehir kurmadan önce de buranın küçük bir köy olduğu ve genel olarak balıkçılıkla hayatlarını idam ettirdikleri düşünülmektedir. Bu küçük köyünü adının Korykos olduğu öne sürülmekte ancak tam bir bilgi olmadığı içinde kesinlikten söz edilememektedir.

Antalya'nın bulunduğu konum, eski dönemlerde bir liman kenti kurulmasını kolaylaştıran doğal şartlarıyla dikkat çeker. Akdeniz'e doğru uzanan bir körfezin sonunda yer alan bu bölge, Anadolu'nun içlerine erişim sağlamak açısından son derece avantajlı bir coğrafi yapıya sahiptir. Helenistik dönemde Attaleia'nın tüm çevresi surlarla çevirili olduğu söylenmektedir. Bu dönemde ilk ortaya çıktığı savunulan surlar daha sonraki dönemlerde Roma, Bizans ve Türk dönemlerinde yeni ilaveler yapılarak kullanılmaya devam edilmiştir.

“İbn Hakval'a göre, Antalya Kibyraioton Theması'nın komutanı olan ve Müslümanlara karşı operasyonlara çıkan donanma kumandanının sorumluluğundadır ve dini yönden aşırı holigan olan Antalya halkı Araplara karşı şiddetle savaşmaktadır. Ayrıca Antalya tüccarları Araplara karşı casusluk yaparak başkente bilgi aktarma merkezi konumundadır (Kurt, 2010:24).”

Harita 2.2. Attalia ve Perga Antik Kentlerini Gösteren Harita

Eski adıyla Attalia günümüzde ise Antalya olarak bahsedilen şehir, Osmanlı devletinin himayesine girene kadar Bergama, Roma, Bizans, Anadolu Selçukluları, Kıbrıs ve Hamid-Oğulları'nın Antalya kolu olan Teke-Oğulları'nın egemenliğinde bulunmuştur. Yıldırım Bayezid döneminde, 1390 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına katılmıştır.

Attalia olarak bilinen tarihi Kaleiçi Senti o dönemin şehir merkezidir. Bu şehir merkezinin iki adet yerleşim odak noktası vardır. Bunlardan birince alan günümüzde Yivli Minare Camii olarak bilinen caminin etrafıdır. Diğer yerleşim alanı ise günümüzde Balık Pazarı Sokak ile Zafer Sokak ve Cami Sokağın birbirleriyle kesiştiği yerdeki kale burcunun etrafıdır. Merkez konumda bulunun bu iki yerleşim alanına çıkan sokakların özellikleriyle şehrsel yerleşim dokusuna ona göre şekil almıştır.

2.4. İnsan-Çevre İlişkisi

İnsanlar dünya üzerinde ilk var olmalarından bu yana çevre ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim ilk zamanlarda yaşadıkları dünyayı keşfetmek ve keşfettikleri dünyada yaşayabilecekleri yerleri bulmak ile başlamıştır. Üreme, tüketme ve barınma temel üçlüsü içerisinde barınmak için ilk başlarda mağara gibi doğal meskenler tercih etmişlerdir. Yıllarca geçtikçe insanlar çevreleri ile daha derin etkileşimler içerisine girmiş ve çevrenin onları etkilemesini engellemeye çalışmıştır. İlk meskenler yapılmaya başlanmış, yerleşik hayata tarım devrimi ile giriş yapılmıştır. İnsanlar avcı-toplayıcı kavimler halinde dünyada dolaşırken artık kendi arazisi olan nehir veya göl kenarında buğday veya arpa üreten akıllı varlıklara dönüşmüştür. Yapılan meskenler uzun yıllar içerisinde kullanım amacının değişmesine bağlı olarak değişikliğe uğramış ve günümüzde gökdelen diye tabir ettiğimiz meskenlere dönüşmüştür. İnsanlar kullandıkları aletlerden yaşadıkları evlere, küçük kabile topluluklarından büyük devletlere kadar sürekli çevrelerinin etkisi altında kalmıştır. İnsanlar çevrelerinde var olan mekanları algılamakta kendi iç dünyalarından yani psikolojilerinden etkilenir ve buldukları mekanları ona göre şekillendirirler. İnsan bireysel olarak çevresini etkilediği gibi toplumu da etkiler, etkilenen toplum bu görüşü kendi içinde başka yorumlar katarak çevresini etkiler. Kısaca insan psikolojisi ve toplum psikolojisi çevreden etkilenen ve hatta onu etkileyen bir konumdadır.

16. yüzyıl da ortaya çıkan reform hareketleri neticesinde bilimde yaşanan büyük değişimler her alanı etkilemiştir. Din ile bilim birbirinden ayrılmış ve pozitif bilimler önem kazanmaya başlamıştır. Newton'un fikirlerine göre evren tanrısal kurallara göre değil bilimin ön gördüğü

şekilde oluşmaktaydı. Her şey bir düzen içerisinde, her nedenin bir sonucu olacak şekilde tasarlandığı öne sürmüştür. Bu görüşe mutlak kavramı denmektedir. Mutlak kavramı yerine Einstein görelilik kavramını ortaya çıkarmış ve her bireyin algısında kişisel görüşlerin etkili olabileceğini ve bu görüşler neticesinde evren ile mekânın algısal anlamda değişebileceğini ifade etmiştir. Artık evreni ve mekânı incelerken bağımsız ve mutlak kurallar içerisinde değil birbirleriyle sürekli olarak etkileşim halinde olan ve değişimi vazgeçilmez kurallara bütünüyle incelemeye başlanmıştır.

2.5. Mekân Nedir?

Aslında bakıldığında mekân kelimesi birçok alanda birçok bilimsel çalışmada sürekli ele alınan ya açıklanan ya da açıklamalar için kullanılan bir terimdir. Coğrafya alanında mekân terimi çok geniş bir pencereyi işaret etmektedir. Latince bir kelime olan Locus terimi yer, konum veya mevkii anlamına gelmektedir. Mekân terimi de köken olarak Locus teriminden türemiş ve günümüzde genellikle somut olmak kaydıyla soyut yerleri veya bölgeleri ifade ederken kullanılmaya başlanmış bir terimdir. Bu terim hem toplu yerleri bir arada göstermeyi amaçlarken kullanılırken bazen de dağılma veya yayılma anlamında kullanılmaktadır. Locus terimi Latince de mekân anlamına gelirken Arapça da kevn kelimesi mekân anlamına eş değerdedir. Kevn terimi olmak kelimesine işaret etmektedir. Yaşanılan dünyada var olmak bulunmak gibi anlamlara işaret etmektedir.

Peki mekân neden önemlidir?

Mekânın bağımsız ve kendine has özelliklerinin ortaya çıkması 1970’lerde gerçekleşmiştir. Ömer Aytaç (Aytaç, 2006; 879) bu değişimi şöyle açıklamaktadır; “Annales Okulu, Marksist coğrafyacılar, diğer yandan Foucault ve Deleuze gibi hiçbir disipline uymayan düşünürler sayesinde, mekâna ilişkin yeni bir kuramsal söylem ve inceleme alanı doğmuştur. Yine Edward Said’in *Orientalism*’indeki ‘hayali coğrafya’ kavramında başarılı bir örneğini bulan üçüncü dünya kaynaklı eleştiriler, mekân kavramına yeni açılımlar getirmiştir (Aytaç, 2006; 879).” Coğrafyanın bir mekân bilimi olarak kavramlaştırılması büyük ölçüde mutlak mekân görüşüne dayandırılmıştır. 1970’lerde bir akım olarak coğrafya bilimi içerisinde başlayan hümanist eleştirel yaklaşım da mekân görüşü, mekânın onu oluşturan olgular ve olaylarla anlaşılabilirliğini ve mekân incelemelerin toplumsal kavramlar içinde kök salması gerektiğini savunuyordu (Özgüç ve Tümertekin, 2015; 59). Mekân bir kavram olarak çevrenin içerisinde bulundurduğu tüm obje ve

varlık bütünü olarak ifade edilebilir. Mutlak mekânın coğrafya biliminde uzun yıllar ön saflarda araştırma konusu olması, bu denli dikkat çekmesi bu yüzdendir.

2.5.1. Henri Lefebvre'e göre mekân nedir?

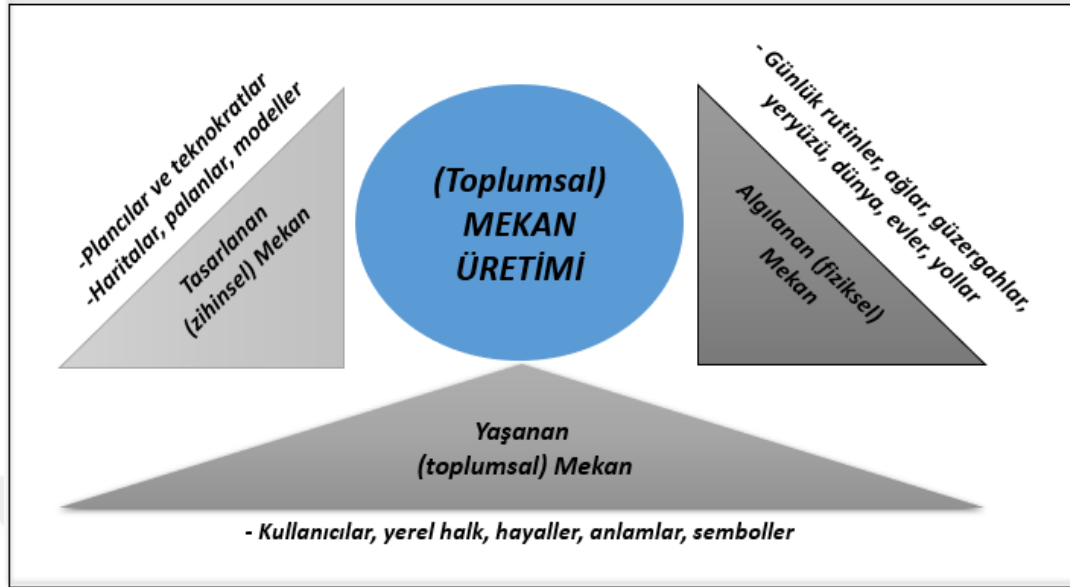
Modern çağda mekân üzerine çalışmalar yapmış, onu açıklamaya çalışmış ve yeni kuramlar geliştirmiş olan Lefebvre, mekânın farklı fonksiyonları olduğunu dile getirmiştir. Coğrafya bilimine mekân ve kentsel mekân terimleri hakkında öncülük etmiştir. Geleneksel mekân anlayışından çıkmış ve artık eleştirel hümanist görüş ile kapitalizmin etkisi altında kalan mekân kavramı bambaşka boyutlara taşınmıştır. Lefebvre üç farklı tarzda mekân türünden bahsetmektedir. Kentsel alanlarda doğal mekânın şehirleşme ile tüketildiğini dile getirirken buna karşılık mekânın bu sistem tarafından ve yeniden üretildiğini açıklar. Somut mekân insanların kullanımı ait ve toplumun gündelik yaşamı ile çeşitlendirilmiş bir yapıya sahiptir. Burada soyut olan mekân ise, sermaye ve devletin hükmettiği mekandır.

Lefebvrenin spatial triad olarak adlandırdığı "mekânsal üçlüsünde" mekânı şöyle açıklamıştır;

İlk anlatılan edilen mekân algılan mekandır. Algılanan mekân, tam anlamıyla gündelik hayatımızda bulunduğumuz\kullandığımız mekânı ifade etmektedir. Karmaşık sembollerden ve orada yaşayanların, orada bir sebeple bulunan veya orada fiziksel olarak bulunmayan ancak o mekânın sembolik kullanımı yaşayanların imgeleri yoluyla var olur. Algılan mekân bu özellikleriyle sonuç olarak, toplumsal yaşantının bir arka planı bir arka bahçesi konumundadır. Bir bütünlüğe uyma veya kurallara uygun olma zorunluluğu yoktur (Lefebvre, 1991; 38).

İkinci anlatılan mekân ise tasarlanan mekandır. Tasarlanan mekân, bilimsel bakışın, coğrafyacıların, şehir planlamacıların, mimarların, mühendislerin, gelişim kuramcıları yani uzman ya da teknokratların mekân anlayışıdır. Sürekli kurulan ve oluşturulan bir mekandır. Bu mekân tipinde ideoloji veya iktidar kendini gösterir. Tasarlanan mekân toplum için baskın bir konumdadır. Lefebvre tasarlanan mekânı, kapitalin mekânı olarak ifade etmiştir (Lefebvre,1991; 39).

Üçüncü olan mekân ise yaşanan mekandır. Diğer iki mekânın bir araya geldiği ve onlarla ilişkilendiği birliktir. İş, oyun, boş zaman etkinlikleri için yer açan gündelik gerçeklik, toplumsal ve kentsel gerçeklik, karşılıklı etkileşim yolları, ağları... Bu mekânsal etkileşimlerin temel olduğu ve biçim verdiği olgulardır (Lefebvre, 1991; 39).

Şekil 2.1. Lefebvre 'ye Göre Mekân Üretimi

2.5.2. Toplumsal Mekân nedir?

Mekân kavramı fiziki mekân veya bir kap olma özelliğinden çıkmış, toplumsal ve kültürel, sosyolojik ve mimari, ekonomik ve psikolojik insanların sürekli bir etkileşim halinde olduğu, üreten ve üretilen bir hal bir anlam almıştır. Her birey kendi yaşam alanı olan evinden başlayarak sokağına oradan şehrine oradan ülkesine oradan da artık birçok çalışmada büyük köy diye ifade edilen dünyaya doğru birbirleriyle sürekli etkileşim halinde olan yaşamsal mekanlar içerisinde bulunmaktadır. Mekân her bir birey tarafından farklı algılanmaktadır. Aynı kültüre sahip bireylerin mekanları farklı algılaması onların kişisel algılarına bağlıyken, farklı kültürlere sahip bireyler aynı mekânı farklı algılamaları hem kişisel algılamalarına hem de kültürel birikimlerine bağlı şekilde gelişmektedir. Mekân kavramı, bireylerin yaşamışlık tecrübeleri sayesinde bizimle olan özel alanlardan, sonu olmayan karanlık uzay genişliğine kadar uzanan bir algıyla yaşamına devam eder (Girgin, Ertürk, Aysel ve Akça, 2013; 393-398). 1970'li yıllarda diğer sosyal bilimlerle güçlü bağlar kuran coğrafya bilimi, mekân kavramını sosyal bilimlerde yeterince derin ve yeterince ilgili bir şekilde araştırılmadığını far etmiştir. Coğrafyacılar, ortaya koydukları bu problemi ortadan kaldırabilmek için diğer sosyal bilimler dalları ile ortak araştırmalar yapılabileceğini söylemişlerdir (Özgüç ve Tümertekin, 2014; 277-278). Mekân, insanın sadece üzerinde yaşadığı bir coğrafi alan olmaktan öte, doğrudan veya dolaylı olarak etkileşimde bulunduğu bir yerdir. Bu etkileşim temelde iki boyutta gerçekleşir: İnsan, yaşadığı mekânı kendi ihtiyaç ve arzuları doğrultusunda sürekli olarak şekillendirir ve bu süreçte mekâna bir şeyler katar. Aynı şekilde, sadece mekâna bakarak bir

toplumun sahip olduğu algı ve bilinci anlamak mümkündür; toplumun özellikleri mekânsal oluşumlarla açıklanabilir.

Sürekli bir biçimde yaşadıkları alanları terk eden ve yaşamlarını sürdürebilmek için göç eden insan toplulukları hiçbir zaman buldukları mekanları kendilerine ait hissetmezler. Bu hissizlik ile buldukları mekanları da anlamak için uğraşmazlar. Bu algı ve hissizlik küçük ölçekte anlam kazanmasa da göçebe topluluklarda genel anlamda bir vatan ilgisi vardır. Vatan duygusunun temelinde de mekân veya arazi yatmaz, onlar için vatan genellikle buldukları topluluk ve yaşadıkları insanlardır.

Öte yandan, yerleşik toplumlar, üzerinde yaşadıkları mekâna vatan gözüyle bakar ve güçlü bir aidiyet duygusu besler. Yerleşik toplumların geçim kaynakları, büyük ölçüde üzerinde yaşadıkları mekâna bağlı olduğundan, mekâna duyulan aidiyet yoğundur ve bu aidiyet, yerleşik hayatın sağladığı güvence ile asabiyet duygusunun zayıf olmasına yol açar.

Farklı türevlerde mekanların ortaya çıkması insanın mekanla etkileşimi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu mekanlar şunlardır:

Fiziksel mekân, ölçülebilen ve geometrik kavramlarla tanımlanan bir alandır. Hareket ve ışık, mekânın varlığını pekiştirir. Mevcut mekân ise, insan ve çevresini bütünleyen psikolojik bir kavramdır ve çevrenin somut yapısıyla belirlenir. Mekân içindeki insanın psikolojik gereksinimleri ve istekleri, insan ile mekân arasında iki yönlü bir etkileşim süreci başlatır. İnsan, mekânsal izlenimlerine göre çevresini değiştirmeye çalışır; bu istekler ve düşler doğrultusunda mekânını yeniden şekillendirir.

Mevcut mekân, insanın çevresinin değişmeyen bir izlenimini oluşturarak, onun kültürel ve sosyal bütünlüğe ait olmasını sağlar. Kavramsal mekân ise, insanın yalnızca mekânda eylemde bulunmakla kalmayıp, aynı zamanda mekânı algılaması ve mekân hakkında düşünmesiyle oluşur. Mevcut mekânda oluşan izlenimler veya görünümler, belirli koşullarda kavramlaşarak bireyin zihninde kavramsal bir mekân oluşturur.

Algılanan mekân, içinde bulunan insan tarafından gözlemlenen, yaşanan ve hissedilen mekândır. Yaşanan bir mekân olarak tanımlanan algılanan mekân hem uyarıcının fiziksel özelliklerinin hem de algılayanın öznel değerlerinin bir sonucudur.

İnsan ile çevrenin karşılıklı etkileşimini inceleyen ve bu bağlamdan insan davranışlarını açıklamaya çalışan bir teoride İsveç'te Lund Üniversitesi'nde Hagerstrand (1975) tarafından geliştirilen zaman coğrafyası teorisidir. Zaman olmaksızın mekân durağan ve tekil kalır, mekânın gelişmesini ve mekânın sürekli canlı kalmasını sağlayan şey zamandır. Bütün toplumsal olaylar zaman-mekânda meydana gelir, bu olaylar zaman-mekân çerçevesinde esner, genişler ve yayılır. Foucault, XX. yüzyılı ve sonrasını belirleyeceğini düşündüğü başat göstereni şöyle ilan eder: "İçinde bulunduğumuz dönem, belki de daha ziyade, mekân dönemidir. Eşzamanlının dönemindeyiz, yan yana koyma dönemindeyiz, yakın ve uzak döneminde, yan yananın, kopuk kopuğun dönemindeyiz (Foucault, 2001: 12)."

2.6. Heterotopya

Kelimenin çıkış kısmına bakıldığında, "heterotopya" teriminin Yunanca "hetero" ve "topos" kelimelerinin entegre olmasıyla ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. "Hetero," Yunanca 'da 'diğer, farklı, başka' anlamlarına gelen bir ön ek olup, Latince 'de ise farklılık veya benzemezlik ifade etmektedir. "Topos" ise 'yer' anlamına gelir. Bu kavram, 'hetero' başka, farklı ve 'topia' yer anlamlarına gelir. Tıp alanında kullanılan bu terim, bedende istenmeyen bir organ veya bedenin kabul etmediği bir uzuv gibi durumları ifade etmektedir. Özetle, tıp terminolojisinde "heterotopya" kavramı, genelin dışında kalan, farklı ve kabul görmeyen varlıkları tanımlamak için kullanılmaktadır.

Heterotopya terimi genel mana da şu şekilde de ele alınmaktadır; teknolojik bağlamda gelişen dünya kültür bakımında da insanlar arasında hızla değişimlere sebep olmuştur. Bu kargaşanın içerisinde ortaya çıkan Heterotopya kavramı farklı işlevleri, objeleri bir bütün parça olarak önümüze çıkaran yer, anlamında kullanılan bir terimdir. Günümüzde alışveriş merkezleri, eğlence alanları, kamu alanları ve özel alanların hepsinin bir arada ortay çıkardığı toplu mekâna Heterotopya mekanı denir.

Foucault tarafından ifade edilen başka mekân, dışlanmışların yani ötekilerin mekânı var olan iktidarların dayatma mekanları dışına çıkar ve bir özgürlük alanı oluşturur. Bu özgürlük alanını da Foucault Heterotopya olarak ifade etmiştir. Foucault bu terimi toplumsal bağlar arasında iktidarın istemediği sosyal ve siyasal farklılık olarak ele almıştır. Foucault, 1967 yılında yazdığı "Başka Mekânlara Dair" (Des Espaces Autres / Of Other Spaces) isimli metinde (2005) başka mekânları "heterotopya" olarak nitelendirir. Heterotopya, Foucault 'da doğrudan mekân ile ilişkili bir kavramdır (Foucault, 2005; 27). Buldukları mekânın öğelerini ve hislerini iktidar zorlamaları

olarak kabul etmeyip kendi hisleriyle kendi öğeleriyle yarattıkları tabiri caizse bir kaçış mekânı olarak görülebilen heterotopyalar, ötekilerin birer özgürlük alanlarıdır.

Foucault'ya göre insan 19 yy. başına kadar mekân içerisinde bir nesneydi. İnsan tarih ve kültür içerisinde konumlandırılmış bir figürdü sadece. 19. Yy. başlarında Fransız devriminin de etkisi olduğunu söyleyen Foucault insanın artık bir nesnel varlık olmaktan çıkıp öznel bir varlık olmaya ilerlediğini öne sürmüştür. Hümanizm kavramı 19. Yy. başlarına kadar yoktu bile. O döneme kadar sadece doğa, çevre, hareket, hakikat, düzen gibi kavramlar vardı. Bu dönemden sonra insan modern dünyada kendini daha çok göstermeye, kendine ait değişik mekanlar oluşturmaya başlamıştır. Heterotopya Foucault 'da doğrudan mekân ile ilişkili bir kavramdır. Foucault, heterotopyayı burada ya da orada olmayan, plansız, diğer bir ifadeyle kendiliğinden oluşan fiziksel ya da zihinsel alanlar ya da anlar olarak tanımlar. "Belki de günümüz polemiklerini yönlendiren kimi ideolojik çatışmaların, zamanın inançlı evlatlarıyla mekânın kararlı sakinleri arasında cereyan ettiği söylenebilir". (Foucault, 2005; 178).

Heterotopyalar gerçek mekân içerisinde zaman ve uzamsal anlamda birden fazla şekilde bölünmüşler yerleri de ifade eder. Örneğin; mezarlar, kütüphaneler, hapisaneler, müzeler vb. yerlerdir.

2.6.1. Foucault'nun Heterotopya ilkeleri

Foucault'nun Heterotopya 6 ilke üzerine kuruludur.

1. *Evrenseldir ve çok çeşitli biçimleri vardır.*

1.1. *Kriz Heterotopyalar* (Yaşlılar, hamile kadınlar vb. kriz durumundakiler için kutsal ve yasak yerler)

1.2. *Sapma heterotopyaları* (Normlardan sapma gösteren kişilerin mekanları: hapisane, akıl hastanesi, huzur evi)

2. *Geçmişte toplumsal düzene dahil olan ancak zaman içinde işlevleri yer değiştiren mekanlardır.* (Mezarlıklar ve yerleşimlerden uzaklaştırılmaları)

3. *Birden fazla mekânı tek bir yerde bir arada ortaya koyarlar.* (Tiyatrolar ve Sinemalar)

4. *Heterotopyaların zamansal boyutu ile ilgilidir.*

5. *Tecrit edilme ve dahil olabilmeye elverişli mekanlar.* (Açılma ve kapanma olgusu)

6. *Diğer bütün mekanlarla ilişki içerisinde ancak bağımsız bir oluşum olarak kendisini gösterir.*

2.6.1.1. Evrensel Heterotopyalar

1.1. *Kriz Heterotopyaları*

Foucault'a göre Heterotopyalar ikiye ayrılmaktaydı. Bunları ilkel toplumlar ve modern toplumlar olarak ifade etmiştir. Birincisi ilkel toplumda daha sık görülen kriz heterotopyalarıdır. Bu mekanlar kriz durumunda bulunan insanlar için geliştirilmiş, yasak, ayrıcalıklı ve kutsal yerlerdir. Günümüzde ise modern toplumların oluşması ile Foucault, kriz heterotopyaları yerini iyiden iyiye sapma heterotopyalarının aldığı ifade etmektedir (Foucault, 2005; 4).

1.2. *Sapma Heterotopyaları*

Bu Heterotopya teorisine göre toplumsal ortalamaya uymayan veya kuralları hiçe sayan insanların içerisinde bulunduğu onlar için ayrı olarak oluşturulan mekanları ifade etmektedir. Bu sapma heterotopyalarına örnek olarak hapisaneler, klinikler, bakım evleri, huzurevleri vb. mekanlar verilebilir. Bu Heterotopya mekanlarında en temel özellik kapatma sisteminin olmasıdır. İçerisinde bulunan insanları toplumdan uzak tutmayı sağlar (Foucault, 2005; 4).

2.6.1.2. Heterotopyaların Toplumsal İşlevleri

Heterotopyalar, toplumdan topluma ve kültürden kültüre farklı şekilde işlevler alabilir. Bu mekanlar tarihsel süreçlerin etkisi ile değişebileceği gibi bireylerin iç dünyasında var olan algıları ve yetenekleri ile de değişebilir. Foucault, bu konuda mezarlıkları örnek olarak göstermekte ve batılı toplumların mezarlık mekanları karşısında sergilediği tutumları açıklamaktadır. Bu toplumlarda incelenen mezarlıklar dönemsel koşullara bağlı olarak farklı özelliklere ve farklı işlevlere sahip olduğunu ifade etmektedir. Örneğin mezarlıklar, Foucault'nun anlatımıyla 18. yüzyılın sonuna kadar kent içerisinde yer alırken, kutsallık atfedilen ve ölümsüzlüklerle ilişkilendirilen bir mekandır, ancak sonrasında ölümün bireyselleştirilmesi ile mezarlıklar şehrin dışında, öteki bir şehir olarak konumlandırılmıştır. Böylelikle bir Heterotopya olarak mezarlıklar, yaşayanlar ile ölümler arasında bir sınır çeken öteki mekâna dönüşmüştür. Bu değişimde en etkili faktörlerden birisi elbette mezarlıkların dönemsel olarak değişen işlevlere sahip olmasıdır (Foucault, 2005; 5).

2.6.1.3. Heterotopyaların Mekânsal İşlevleri

Foucault'ya göre, "heterotopya, birden çok mekânı ve mevkiyi, kendi içlerinde uyumsuz olan çeşitli mekânları tek bir gerçek yerde yan yana getirme gücüne sahiptir." Bu düşünceye örnek olarak, Foucault tiyatro ve sinemayı gösterir. Ona göre, aynı sahnede hem gerçek mekân ve kişiler hem de kurgusal mekân ve karakterler bir arada bulunur.

2.6.1.4. Heterotopyaların Zamansal Boyutu

Heterotopyalar, zamanın geleneksel akışından kopmayı ve alternatif bir zamansal düzenlemeye girmeyi mümkün kılar. Bu tür mekanlar, insanların klasik zaman algısından uzaklaşarak farklı bir zaman çerçevesine geçmelerine olanak tanır. Ayrıca, heterotopyalar, zamanın birikimi ile de karakterizedir. Bu bağlamda müzeler ve kütüphaneler önemli örnekler olarak öne çıkar. "Zamanın alışılmış işleyişinden uzaklaşıldığında, heterokronik ilke devreye girer. Mezarların ölümler için yeni bir yaşam alanı oluşturması buna örnek olarak verilebilir. Müzeler ve kütüphaneler ise modernliğin zamanları tek bir mekânda toplama ideali doğrultusunda işlev görür.

2.6.1.5. Açılma ve Kapanma Olgusu

Başka bir önemli ilke, heterotopyaların yalıtılmış ya da dışa açık olma özellikleriyle ilgilidir. Foucault, bu durumu şöyle ifade eder: Heterotopyalar her zaman belirli bir açılma ve kapanma mekanizması içerir; bu mekanizma, bu mekanların hem tecrit edilmesini hem de erişilebilir olmasını sağlar. Örneğin, heterotopik bir mekâna herkes kolayca girip çıkamaz. Bazı yerlerde zorla tutulma durumu vardır; kışlalar ve hapishaneler bunun örnekleridir. Bu tür yerlere girebilmek için belirli kurallara uymak ya da belirli bir arınma sürecinden geçmek gerekir.

Öte yandan, tamamen açık gibi görünen ancak aslında belirli dışlamalar içeren başka heterotopyalar da vardır. Bu mekanlara herkes girebilir gibi görünse de aslında bu bir aldatmacadır. İnsanlar bu tür yerlere girdiklerini düşünürken, gerçekte o mekân tarafından dışlanmış olabilirler. Bu, heterotopyaların karmaşık ve çift yönlü doğasını gösterir hem erişilebilir hem de sınırlandırıcı olabilirler.

2.6.1.6. Gerçek Mekân Üzerindeki Etkisi

Heterotopyalar, geriye kalan gerçek mekanlar üzerinde iki tür etki yapar. İlk olarak, heterotopyalar, gerçek mekân dışında bir yanılısma alanı yaratarak geri kalan gerçek mekanları da

birer yanılısma mekânı olarak sunarlar. Bu, insanların gerçek mekanları farklı bir perspektiften görmelerini sağlar. İkincisi ise bunun tam tersidir; gerçek mekanlar ne kadar karmaşık ve düzensiz olursa, heterotopyalar o kadar düzenli ve sistemli olur. Bu sebepten, heterotopyalar alternatif bir gerçeklik yaratırlar (Foucault, 2005; 8).

Mekân konusunda Foucault'nun düşüncelerine değinirken, onun mekân kavramına yaklaşımını anlamak önemlidir. Foucault, heterotopya kavramını açıklamadan önce, mekânın her şeyi içine alan ve farklılıkların bir arada bulunduğu bir alan olduğunu vurgular. Ona göre, bir mevki, ilişkiler bütünü içerisinde tanımlanabilir ve betimlenebilir. Bu, mevkilerin ancak kendilerine özgü mekanlar geliştirip topluma sundukları şekilleriyle değerlendirildiğinde anlam kazandığını gösterir. Örneğin, pasajlar ve sokaklar, sundukları ilişki ağı içerisinde değerlendirildiğinde belirli bir mevki niteliği taşır. Bu mevkileri değerlendirirken, sundukları toplumsal ilişki ağını göz önünde bulundurmak ve bu doğrultuda bilgi toplamak önemlidir. Foucault, 'Öteki Mekân' isimli makalesinde, "İçinde yaşadığımız, bizi kendi dışımıza çıkaran, hayatımızın, zamanımızın ve tarihimizin erozyonuna sahne olan, bizi yiyip bitiren mekân, aynı zamanda bizatihi heterojen bir mekândır" diyerek mekânın heterojen yapısını vurgular (Foucault, 1984; 7).

Günümüzde, kent içinde, insanların özgür kullanımının dışında kalan mekanlarla daha sık karşılaşmaktayız. Bu mekanlar, iktidar aygıtları tarafından yönlendirilip biçimlendirilirken, toplumun dışlanmış kesimleri kendileri için yeni ve dışlanmış mekanlar oluşturuyor. Bu durum, şehirdeki mekanların kullanımını ve erişimini önemli ölçüde etkilerken, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin nasıl şekillendiğini de gözler önüne seriyor.

2.7. Heterotopi

Heterotopya ve Heterotopi kavramları birbirleriyle anlamlı bir bitişik terim ifade etseler de derinlerde birbirlerinden farklılık taşırlar. Bu farklılığı ortaya çıkaran ilk düşünür David Harvey'dir. Harvey Foucault'un Heterotopyası ile Lefebvre'nin Heterotopya kavramları arasında büyük değişiklik olduğunu ortaya çıkarmıştır. Lefebvre'nin heterotopya kavramı temelde kamusal mekanların farklılığını savunmak veya ön plana çıkarmak yerine amacı devrimci toplumların oluşturdukları mekanları göz önüne sermektedir. Lefebvre'e göre oluşan bu mekanların bir temel

düşünceye dayanması gerekmemektedir. Bunu insanların gündelik davranışları veya hiçbir şeyin etkisinde kalmadan gerçekleştirdikleri faaliyetler dahi olabilir. Bu faaliyetler neticesinde her tarafta heterotopik mekanlar üretilmektedir. Lefebvre'nin heterotopik kavramı baskın olanla, güçlü olanla yerinden edilmiş, dışlanmış olanlarla aralarında gerçekleşen mekânsal farklılaşmalardan ortaya çıkmıştır. Yerinden olmuşların, başka mekanlarda başka yerlerde barınmaları ile oralarda oluşturdukları canlı farklı mekanları ifade etmektedir.

Lefebvre Heterotopi kelimesini dünya üretim sisteminde büyük kitleleri derinden etkileyen kapitalist üretim tarzıyla direkt etkileşim içerisine sokmuştur. Heterotopi bu basın ve etkileyici sistem içerisinde dışarıda kalmaya çalışan kendilerine ait bir mekânda yaşamlarını sürdürmeye çalışanların mekânı olarak ifade etmiştir. Diğer bir tabirle başkalarının mekânı olarak ifade edilmektedir. Heterotopi özgürlüğün mekânı, özgürlüğün rahata kavuştuğu yerdir.

Tablo2.1. Foucault'nun "Heterotopya" Kavramının İlkeleri (Heterotopian Studies)

İlkeler	Foucault'nun bahsettiği örnekler
1. bütün kültürlerde var olma, fakat farklı biçimlerde ortaya çıkma	Modern öncesi kriz mekanları ve sapmanın mekanları
2. tarihin farklı noktalarında mutasyona uğrama ve özel işletim biçimlerinde görünme	mezarlıklar
3. tekil bir mekân içerisinde çeşitli ve birbiriyle bağdaşmayan mekânsıllakların üst üste örtüşmesi	Sinema, tiyatro, bahçeler ve İran halıları
4. Zamansal süreksizliği ya da birikimi sarmalamak	Mezarlıklar, ilkel köyler, müzeler ve kütüphaneler
5. açıklık/kapalılık, giriş/çıkış ilişkilerinde ritüellerin kararsızlık sistemini önceden varsaymak	Hapishaneler, hamamlar, saunalar

6. yanılısma veya telafi mekânı olarak, kendisi dışında kalan mekanlarla ilişkilerde bir işlev barındırması	Puritan ve Yahudi kolonileri
---	------------------------------

(Çavdar, Ç. (2018). Farklılığın Mekânı: Foucault ve Lefebvre'deki Heterotopya ve Heterotopi Ayrımı)

Tablo2.2. Foucault'nun Heterotopya'sı ve Lefebvre'in Heterotopi'si Arasındaki Farklılıklar

Foucault'da Heterotopya	Lefebvre'de Heterotopi
Sıradışı	Sıradan (gündelik hayat)
Zorbalığın çözümlenmesine odaklanır.	Özgürlüğün keşfine odaklanır.
Bağlamsallık içermez, zaman-mekân dışı	Bağlamsallık içerir, Zaman mekân bağımlı
Statiktir, kendinden menkuldür	Dinamiktir, devinime açıktır
Bilinçaltındaki mekân-subliminal	Bilinç eşiğinde mekân- liminal
İçsel düzen	Uzak düzen
Üretim tarzı ile ilişkisi yok	Kapitalist üretim tarzı ile ilişkili
Ütopyanın karşıtı	Izotopi'nin karşıtı
Erk/kod tabanlı, ötekinin düzeni	Sınıf tabanlı, baskın olmayan sınıfın düzeni
Ötekiliğin yeri	Direnişin yeri
Devrimsel yanı yok	Potansiyel devrim

(Çavdar, Ç. (2018). Farklılığın Mekânı: Foucault ve Lefebvre'deki Heterotopya ve Heterotopi Ayrımı)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA KALEİÇİ HETEROTOPYASI

3.1. Kaleiçi Heterotopyasının Özellikleri

Kaleiçi semti Antalya'nın tarihi merkezinde yer alır ve geçmiş dönemlerde var olmuş medeniyetlerin izlerini taşıyan zengin bir kültürel desen sunar. Bu bölgenin Heterotopyası çok katmanlardan oluşmaktadır. Eski roma dönemlerinden başlayıp günümüze kadar gelen birçok mekânsal obje veya kültürel değer hala özgünlüğünü koruyarak varlığını sürdürmektedir. Bu bölgenin heterotopik yapısını ayrıntılı bir şekilde incelemek, mekânsal ve kültürel dokunun ne denli yüksek bir görüntüye sahip olduğunu ortaya çıkarır. Bu incelemeyi ise bazı başlıklar altında Foucault'nun Heterotopya bakışıyla yapmaya çalışacağız.

Foucault Heterotopyasına göre;

Birden fazla mekânın bir arada olduğu yerler- ‘’yerleşke, AVM’’

Zamanın aşıldığı mekanlar- ‘’müzeler, Türbeler’’

Kontrollü ve yalıtılmış mekanlar- ‘’Oteller’’

Araştırma kapsamında ortaya çıkan mekânsal objeleri bu bağlamda göstermeye odaklanıyoruz.

3.1.1. Tarihsel Katmanlar: Kaleiçi'nin tarihi katmanları, Antalya'nın ve genel olarak Anadolu'nun tarihindeki çeşitli dönemleri ve dönemlerin mekân üzerinde bıraktığı kültürel etkilerini gözler önüne seren bir mekandır. Bu semtte var olan her bir yapıt, her bir obje farklı kültürel birikime sahip, farklı inançlara sahip toplumlarının izlerini taşır. Tarihi Kaleiçi semtinde yaşayan her topluluk kendine has mekanlar ortaya çıkarmıştır. Bu mekanlarda günümüze taşınanları genellikle diğer toplumlar tarafından değiştirilip restore edilen veya kendi amaçları uğruna kullanılmaya zorlanan mekanlardır. Zamanında kilise olarak kullanılan mekanlar Müslümanların şehre yerleşmesi ile kendi ibadet hanelerine evrilmiştir. Bu nedenle merkezde bulunan dini objeler günümüze kadar gelmiştir.

Kaleiçi'nin tarihi katmanları, Helenistik döneminden başlar Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine kadar uzanan geniş bir çeşitliliği kapsar.

3.1.1.1. Roma Dönemi

Bu dönemde şehirde önemli olaylar yaşanmış ve birçok insan buraya göç etmeye başlamıştır. Şehrin önemini artıran olaylardan biri de Kilikya ve Antiocha arasında seyahat eden Aziz Paulus'un Attaleia'ya uğramasıdır. Aziz Paulus'un Attaleia'yı ziyaret etmeye başlamasıyla, şehir bir Piskoposluk merkezi haline gelmiştir.

Hızla yayılmaya başlayan Hristiyanlık dini 4. Yüzyılda Pamfilya bölgesinde hız kazanmış ve 5. Yüzyılda tam hakimiyet devrine ulaşmıştır. İmparator Claudius döneminde Aziz Paulus, Hristiyanlığı yaymak amacıyla defalarca Pamphylia'ya, yani Attaleia'ya gelmiş ve burada Hristiyan cemaatler kurmuştur. Attaleia, 5. ve 6. yüzyıllarda da bölgedeki ekonomik ve dini önemini korumuştur. Roma dönemi, Kaleiçi semtinde görkemli anıtların, geniş yolların, surların ve kemerli yapıların inşa edildiği bir dönemdir. Örneğin, Roma dönemine ait olan ve Kaleiçi semtinin en turistik yerlerinden biri olan Hadrian Kapısı (Hadrianus Kapısı), Üç Kapılar olarak da bilinir ve şehrin antik dönemdeki ihtişamını ve önemini yansıtır. Aynı dönemde inşa edildiği belirtilen bir başka önemli yapı ise Hıdırlık Kulesi'dir.

3.1.1.1.1. Hadrian Kapısı (Hadrianus Kapısı) veya Üç Kapılar

Hadrian Kapısı, günümüzde Antalya şehir merkezinde bulunan tarihi bir çekim merkezidir. Bu obje Hadrianus Kapısı veya Üç Kapılar olarakta bilinmektedir. Roma döneminde inşa edilmiş ve günümüze kadar korunarak ve bakımları yapılarak gelmiştir. Turistik değeri yanında tarihi değeri ile çok önemli ve kıymetli bir yeri vardır. Atatürk Caddesi üzerindeki Karakaş Camii'nin batısında yer alan bu obje, Üç Kapılar semti olarak ifade edilen mekanda yer alır ve Kaleiçi'ndeki Hesapçı Sokak'la birleşir. Bu sokak, Hadrian Kapısı'ndan başlayarak batıya doğru devam eder ve Hıdırlık Kulesi ile denize ulaşan dik yamaçta sona erer.

Kapı, üç girişe sahiptir ve bu girişler tonozlarla örtülüdür. Tonozlar, tabanların üzerine inşa edilmiş dört paye ile taşınmaktadır. Her iki yandaki ayaklar 1,50 m, ortadakiler ise 1,18 m genişliğindedir. Merkeze bakan orta ayakların tabanları ile toplam genişlikleri 2,09 m'dir. 3,54 m derinlikteki ayakların ölçüsü, tabanlar ile 4,4 m'dir. Birinci tonoz ayaklardan 4,13 m, ikinci tonoz 4,14 m, üçüncü tonoz ise 4,11 m genişliğindedir. Böylece iki kule arasındaki açıklık 17,75 m'yi bulur. Ayakları taşıyan tabanlar arasındaki genişlik ise her biri için 3,24 m'dir (Kurt, 2010:86).

Cumhuriyet döneminde yapılan çalışmalar ile toprak altında kalmış kısımları da ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkan en önemli bulgu ise zeminde bulunan döşemelerin orta kısımlarında at

arabası tekerleklerinin izlerinin bulunmasıdır. Bu izlerin derinleri ise bu kapının uzun bir dönem yoğun araç trafiğine kaldığını gösterir.

Hadrian Kapısı, Antalya şehir merkezinde konumlanmış önemli bir tarihi yapıdır ve modern zamanın heterotopyaların dan biri olarak değerlendirilebilir. Heterotopya, Michel Foucault tarafından tanımlanan, gerçek dünyada bulunan ancak bir anlamda farklı bir gerçeklik sunan mekanlardır. Hadrian Kapısı hem tarihi bir yapı olması hem de turistik bir cazibe merkezi olarak, bu kavramın mükemmel bir örneğini teşkil eder.

Hadrian Kapısı, Roma İmparatoru Hadrianus'un 129 yılında Antalya'yı ziyaret etmesi şerefine inşa edilmiştir. Kapı, antik dönemden günümüze kadar korunmuş ve bakımı yapılmış nadir yapılardan biridir. Üç girişe sahip olan bu yapı hem mimari açıdan hem de tarihi değeri bakımından büyük öneme sahiptir. Yapının tonozları ve ayakları, Roma mühendisliğinin zarif ve dayanıklı tasarımını sergilerken, üzerindeki detaylı oymalar ve heykeller, dönemin sanat anlayışını gözler önüne serer.

Modern zamanlarda, Hadrian Kapısı'nın bulunduğu bölge hem yerel halk hem de turistler için bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Kapının hemen yanında yer alan Üç Kapılar semti ve Kaleiçi'nin dar sokakları, ziyaretçilere tarihi dokuyu hissettirirken aynı zamanda modern yaşamın dinamiklerini de sunar. Bu durum, Hadrian Kapısı'nı bir heterotopya haline getirir. Çünkü bu mekân, ziyaretçilerine geçmiş ile şimdikiyi bir arada deneyimleme fırsatı sunar. İnsanlar, burada antik Roma'nın izlerini sürerken, aynı zamanda günümüz Antalya'sının canlı ve kozmopolit atmosferini de yaşarlar.

Heterotopyalar, gerçek mekânların dışında bir yanılsama mekânı yaratarak, insanlara farklı bir zaman ve mekânda oldukları hissini verirler. Hadrian Kapısı, bu bağlamda, geçmişin izlerini taşıyan ve bu izleri günümüz dünyasında sergileyen bir alan olarak heterotopya kavramını somutlaştırır. Foucault'nun tanımladığı gibi, heterotopyalar bir açılma ve kapanma sistemi gerektirir; Hadrian Kapısı da ziyaretçilere açık bir alan olmakla birlikte, tarihin derinliklerine açılan bir kapıdır. Ziyaretçiler, bu kapıdan geçerken, antik Roma'nın günlük yaşamına dair izleri keşfederken, aynı zamanda modern Antalya'nın kalabalık caddeleri ve hareketli yaşamına adım atarlar.

Cumhuriyet döneminde yapılan kazı çalışmaları ile kapının toprak altında kalan kısımları ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışmalar sırasında, zeminde bulunan döşemelerin orta kısımlarında at arabası tekerleklerinin izleri tespit edilmiştir. Bu izler, Hadrian Kapısı'nın uzun bir dönem boyunca yoğun araç trafiğine sahne olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, kapının sadece bir süs veya anıt değil, aynı zamanda işlevsel bir yapı olduğunu da kanıtlar.

Günümüzde, Hadrian Kapısı çevresinde gerçekleştirilen etkinlikler ve festivaller, bu tarihi yapıyı bir sosyal buluşma noktası haline getirir. Bu etkinlikler, yerel kültürü ve tarih bilincini canlandırırken, aynı zamanda turistlerin Antalya'nın zengin geçmişine dair daha derin bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olur. Bu durum, Hadrian Kapısı'nı sadece bir tarihi eser olmanın ötesine taşır ve onu yaşayan bir heterotopya haline getirir.

Sonuç olarak, Hadrian Kapısı, geçmişin izlerini günümüzle harmanlayan ve ziyaretçilere iki zaman dilimini aynı anda deneyimleme fırsatı sunan bir heterotopyadır. Bu tarihi yapı, hem Roma dönemine ait mimari ve mühendislik harikalarını sergilerken, hem de modern Antalya'nın dinamik ve kozmopolit yaşamına açılan bir kapı olarak varlığını sürdürür. Bu özelliği ile Hadrian Kapısı, Foucault'nun heterotopya kavramının somut bir örneği olarak, tarih ve moderniteyi bir araya getirir.

Fotoğraf 2.1. Hadrian Kapısı

Fotoğraf 2.2. Hadrian Kapısı

3.1.1.1.2. Hıdırlık Kulesi

Hıdırlık Kulesi, Antalya'nın Kaleiçi semtinin güneybatısında, şehrin güney surlarının en batısında ve deniz tarafındaki sarp yamacın hemen üzerinde yer alır. Bu konumu, Hadrian Kapısı'ndan başlayarak Hesapçı Sokağı boyunca uzanan güzergahın sonunda yer alması, Antalya Körfezi'ne ve limana hâkim bir pozisyonda bulunması nedeniyle stratejik ve tarihi önem taşır.

1884 yılında Antalya'yı ziyaret eden K.G. Von Lanckoronski tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenen Hıdırlık Kulesi, antik dönemden kalma yapısal özellikleri ve işlevsel detayları ile dikkat çeker. Lanckoronski'ye göre, kare altyapıya sahip yuvarlak büyük kule, denizin yakınında konumlanmış olup, kentin güneydoğu köşesindeki bu yapı 11.18 metre genişlik ve 14 metre yükseklik ile dikkat çeker. Yapının alt katı küçük bir mekân içerirken, üst yapı masif bir duvarla çevrilidir ve tonozlu odaya giriş kentin doğusuna bakan cephedeki bir kapı ile sağlanır. Bu yapısal detaylar, Hıdırlık Kulesi'nin savunma amaçlı kullanımı yanında olası bir deniz feneri veya mancınık platformu olarak hizmet vermiş olabileceğini göstermektedir.

Günümüzde Hıdırlık Kulesi, tarihi ve mimari değeri yanında turistik bir çekim merkezi olarak da önem taşır. Foucault'nun heterotopya kavramı üzerinden değerlendirildiğinde, Hıdırlık Kulesi'nin birden fazla mekân ve zamanı barındırma kapasitesi ile modern heterotopyaların tipik bir örneği olduğu söylenebilir. Heterotopyalar, Foucault'ya göre, birden fazla zamansal ve mekânsal düzeni aynı anda barındıran ve insanların farklı gerçeklikleri deneyimlemelerine olanak tanıyan yerlerdir. Hıdırlık Kulesi, bu anlamda hem antik Roma'nın mezar anıtı işlevini hem de olası askeri ve sivil kullanımları bir arada sunar.

Hıdırlık Kulesi'nin bulunduğu konum, ziyaretçilerine tarihi bir yolculuk yapma fırsatı verirken aynı zamanda modern Antalya'nın canlı ve dinamik atmosferini de hissettirir. Bu heterotopik özellik, kulenin hem geçmişi hem de şimdiki bir arada sunarak ziyaretçilere farklı zaman dilimlerini eşzamanlı olarak deneyimleme imkânı tanır. Antik dönemin mühendislik harikası olan yapı, modern dönemde turistik ve kültürel etkinliklere ev sahipliği yaparak farklı işlevsellikler kazanmıştır. Böylece, Hıdırlık Kulesi, Foucault'nun tanımladığı gibi, insanların farklı gerçeklikleri deneyimlemelerine olanak tanıyan bir heterotopya haline gelir.

Hıdırlık Kulesi'nin heterotopya olarak değerlendirilmesinde, yapının sadece fiziksel özellikleri değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel işlevleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Kaleiçi'nin dar sokakları ve tarihi dokusu içinde yer alan kule, yerli halk ve turistler için bir buluşma noktası, kültürel etkinliklerin merkezi ve aynı zamanda Antalya'nın tarihi mirasının önemli bir parçasıdır. Bu çok yönlü kullanım, Hıdırlık Kulesi'ni sadece bir tarihi yapı olmanın ötesine taşır ve onu yaşayan, dinamik bir mekân haline getirir.

Kulenin alt kattaki mezar odası, tarihsel bağlamda Roma dönemi mezar kültürünün bir yansımasıdır. Bu odanın üst kattaki yapılarla bağlantısı, kulenin sadece bir mezar anıtı değil, aynı zamanda bir gözetleme kulesi olarak da işlev gördüğünü gösterir. Bu çok işlevli kullanım, yapının heterotopik doğasını pekiştirir; zira Hıdırlık Kulesi, farklı dönemlerde farklı işlevler üstlenmiş ve bu işlevler sayesinde zaman içinde farklı anlamlar kazanmıştır.

Hıdırlık Kulesi'nin günümüzdeki heterotopya statüsü, aynı zamanda modern toplumun tarih ve kültüre bakış açısını da yansıtır. Yapının restorasyonu ve korunması, geçmişin değerlerine verilen önemi gösterirken, turistik çekim merkezi olarak kullanılması, kültürel mirasın ekonomik ve sosyal faydalar sağlama potansiyelini ortaya koyar. Bu durum, Hıdırlık Kulesi'nin heterotopik yapısının modern anlamda nasıl yorumlandığını ve kullanıldığını gösterir.

Sonuç olarak, Hıdırlık Kulesi, geçmişin izlerini günümüzle harmanlayan ve ziyaretçilere farklı zaman dilimlerini aynı anda deneyimleme fırsatı sunan bir heterotopyadır. Bu tarihi yapı, antik Roma'nın mimari ve mühendislik harikalarını sergilerken, modern Antalya'nın dinamik ve kozmopolit yaşamına açılan bir kapı olarak varlığını sürdürmektedir. Bu özellikleri ile Hıdırlık

Kulesi, Foucault'nun heterotopya kavramının somut bir örneği olarak, tarih ve moderniteyi bir araya getirir.

Fotoğraf 2.3. Hıdırlık Kulesi

Fotoğraf 2.4. Hıdırlık Kulesi

3.1.1.2. Bizans Dönemi

Pamphylia Bölgesi, Roma Dönemi'nde Likya ile tek bir eyalet oluşturmaktaydı. 1. Costaninus döneminde ise Likya'dan ayrılarak bir vali tarafından yönetilen ayrı bir eyalet haline dönüşmüştür. Costantinopolis'in başkent olmasıyla Antalya'nın önemi artmış ve kent, başkent ile Anadolu'yu bağlayan önemli bir kavşak noktası haline gelmiştir. Arap filosunun başarısızlığından ve Kilikya'nın geri alınmasından sonra, Doğu Akdeniz bölgesi tekrar ulaşılabilir olmasından dolayı Attaleia'nın önemi daha çok arttırmıştır. Bu devirde şehir de büyük bir imar faaliyeti başlamış ve şehrin etrafı ikinci bir sur ile çevrelenmiştir.

Bizans dönemi daha çok üzerinde Selçuklu mimarisinin olduğu yapılar günümüze ulaşmıştır. Örneğin Kesik Minare (Korkut Camii) Bizans döneminden kalma bir bazilikanın üzerine inşa edilmiş bu yapı Selçuklu zamanında camiye dönüştürülmüştür. Kesik minare olarak

adlandırılan bu merkez Bizans döneminde yapılmış Aya İrini Kilisesidir. Kesik minarenin bulunduğu alan Helenistik dönemde bir Agora merkezi olarakta kullanılmıştır. Aynı zamanda diğer yıllarda bu mekân forum merkezi olarakta kullanılmıştır.

3.1.1.2.1. Kesik Minare Camii (Panagia Kilisesi)

Kesik Minare Camii, Antalya'nın Kılıçarslan Mahallesi'nde, Hesapçı Sokak üzerinde yer alan tarihi ve mimari açıdan oldukça zengin bir yapıdır. Yaklaşık 36,20 x 27,65 metre boyutlarındaki bu yapı, başlangıçta dikdörtgen planlı ve beş nefli bir bazilika olarak inşa edilmiştir ve kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanır. Orta nefin kuzey ve güneyinde apsiler, narteks ve batıdaki haç planlı giriş mekânı ile, bu giriş mekânının güney ve batı haç kollarının arasına inşa edilmiş olan minareden oluşur. Bu yapı hem mimari açıdan hem de tarihi süreçler açısından farklı dönemlerin izlerini barındıran bir heterotopya olarak değerlendirilebilir.

Foucault'nun heterotopya kavramına göre, bu tür mekanlar birden fazla zaman dilimini ve mekânsal düzeni bir araya getirir. Kesik Minare Camii de bu tanıma mükemmel bir şekilde uyan bir yapıdır. İlk olarak 5. yüzyılda bir bazilika olarak inşa edilen yapı, 7. yüzyılda değişiklikler geçirerek farklı bir form almıştır. Bu yapının en önemli değişimi, 1530 yılından önce bir camiye dönüştürülmesidir. Şehzade Korkut'un 1502-1509 yıllarında yapıyı camiye çevirdiği düşüncesi, bu dönüşüm sürecinin önemli bir parçasıdır. Ayrıca, 2. Murat dönemine ait vakıf kayıtlarına dayanarak, 1399 yılında metropolit Theophylaktos'un kenti terk etmesinden sonra, 1451 yılında gelen metropolitin de kenti terk etmesiyle yapının camiye çevrildiği anlaşılmaktadır. Bu bilgiler ışığında, Kesik Minare Camii'nin farklı dönemlerde farklı işlevler üstlendiği ve bu işlevlerin yapıya mekânsal ve kültürel katmanlar eklediği görülmektedir.

Kesik Minare Camii'nin heterotopya olarak değerlendirilmesi, yapının tarihi ve kültürel çokluğunu anlamak açısından önemlidir. Bu yapı hem Bizans hem de Osmanlı dönemlerine ait izler taşır. Bizans döneminde bir bazilika olarak inşa edilen yapı, Osmanlı döneminde minare eklenerek camiye dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm, yapının hem Hristiyan hem de İslam mirasını bünyesinde barındırdığı anlamına gelir. Böylece, aynı mekân içinde iki farklı dini ve kültürel dönemin izlerini görmek mümkündür. Bu özellik, Kesik Minare Camii'ni bir heterotopya olarak tanımlamak için yeterlidir. Yapı, farklı toplumların ve kültürlerin izlerini bir araya getiren bir mekân olarak, Foucault'nun heterotopya kavramına tam anlamıyla uyar.

Günümüzde Kesik Minare Camii hem bir tarihi anıt hem de kültürel bir simge olarak varlığını sürdürmektedir. Turistler ve yerel halk, bu yapıyı ziyaret ederek hem Bizans hem de Osmanlı dönemlerine ait mimari ve kültürel öğeleri bir arada görme fırsatı bulurlar. Kesik Minare Camii, bu anlamda, insanların farklı zaman dilimlerini aynı anda deneyimleyebileceği bir heterotopya olarak işlev görür. Yapının içindeki Bizans dönemine ait apsiler, haç planlı giriş ve beşik tonozlar, Osmanlı dönemine ait minare ve kemerlerle birlikte, ziyaretçilere tarihi bir yolculuk sunar. Bu mekânsal ve kültürel katmanlar, yapının zengin tarihini ve çok yönlü kullanımını yansıtır.

Kesik Minare Camii'nin günümüzdeki heterotopya statüsü, modern toplumun tarih ve kültüre bakış açısını da yansıtır. Yapının restorasyonu ve korunması, geçmişin değerlerine verilen önemi gösterirken, turistik çekim merkezi olarak kullanılması, kültürel mirasın ekonomik ve sosyal faydalar sağlama potansiyelini ortaya koyar. Bu durum, Kesik Minare Camii'nin heterotopik yapısının modern anlamda nasıl yorumlandığını ve kullanıldığını gösterir. Ayrıca, yapının farklı dönemlere ait mimari ve dekoratif öğeleri, Kesik Minare Camii'nin bir heterotopya olarak kabul edilmesini destekler. Bizans dönemine ait yapısal unsurlar ile Osmanlı dönemine ait eklemeler, farklı dönemlere ait izlerin bir arada bulunduğu bir mekân oluşturur.

Sonuç olarak, Kesik Minare Camii, farklı zaman dilimlerinden izler taşıyan, çoklu kullanımları barındıran ve toplumsal-kültürel katmanları bir araya getiren bir heterotopya örneğidir. Bu özellikleriyle hem tarihsel hem de kültürel açıdan zengin bir yapı olarak karşımıza çıkar. Kesik Minare Camii, sadece bir mimari yapı olmanın ötesinde, Antalya'nın tarih boyunca nasıl bir kültürel mozaik olduğunun bir göstergesidir. Bu bağlamda, Kesik Minare Camii, farklı toplumların ve kültürlerin izlerini bir araya getiren bir heterotopya olarak hem geçmişi hem de şimdiki bir arada deneyimleme imkânı sunar.

Fotoğraf 2.5. Kesik Minare ve Kalıntıları

Fotoğraf 2.6. Kesik Minare

3.1.1.2.2. Kırk Merdiven

Kırk merdiven olarak adlandırılan 44 basamaklı merdiveni bu dönemde şehri işgal eden ve yağmalayan Venedikliler yaptığı tahmin edilmektedir. Merdivenin temele amacı liman ile şehir arasında ticaretin daha kolay ve yoğun bir şekilde yapılmasıdır.

Fotoğraf 2.7. Kırk Merdiven

3.1.1.3. Selçuklu Dönemi

1204 yılında 4. Haçlı seferleri ile gerçekleşen İstanbul'un istilası sırasında, Bizans'ın Anadolu'nun güneybatı kısmında kalan son şehri Attalia başkentini düşmesiyle birlikte o dönemin getirdiği kargaşadan kendi payına düşeni ziyadesiyle almıştır. O dönemin haçlı orduları Anadolu'nun iç kısımlarına kadar yayılmayı tercih etmemişlerdir. Ancak bu düşünceye uymayan bazı macera sevenler, devletin idaresinden uzak olan bu bölgelerde kendi yönetimlerini kurabilmişlerdir. Attalia'da bu şekilde Aldobrandini adında bir Frank'ın eline geçmiştir. Fakat bu yönetim çok uzun sürmemiştir. İki aylık bir kuşatma sonucunda 5 Mart 1207'de Selçuklu Sultanı 1. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından fethedilmiştir. Bu fetihle birlikte Pamphylia bölgesinde Bizans egemenliği tamamıyla son bulmuştur.

İbn Bibi, bir grup tüccarın Sultan Keyhüsrev'i Konya'da ziyaret ederek ticaret yaptıkları bir dönemde Attalia limanında Aldobrandini tarafından mallarının zorla alıkonulduğunu ve zulüm gördüklerini ve bu sorunun Sultan'ın dahi çözemeyeceğini yönünde tehdit edildiklerini aktarmaları sonucunda Sultan Keyhüsrev'in Antalya'yı fethettiğini belirtir.

Selçuklu dönemine ait en ihtişamlı ve en net kalan mekânlar Alaaddin Camii, Yivli minare, Ahi Yusuf Camii, Ahi Kızı Mescidi ve Ahi Yusuf Kümbetidir. Bu mimari eserler İslami mimarinin etkileyici örneklerinden gösterilebilir.

3.1.1.3.1. Alaaddin Camii

Alaaddin Camii, Antalya'nın Kaleiçi semtinde yer alan ve yaklaşık 1834 yılında inşa edildiği tahmin edilen tarihi bir yapıdır. İlk yapıldığında bir kilise olarak hizmet veren bu yapı, Kaleiçi'nde yaşayan Hristiyanlara ibadethane olarak hizmet etmiştir ve o dönemdeki ismi Panhagia Kilisesi'dir. 1922 yılına kadar Rum Kilisesi olarak kullanılmış, ardından mübadele sonrasında

1922-1934 yılları arasında Arkeoloji Müzesi olarak işlev görmüştür. Daha sonraki yıllarda camiye çevrilen yapı, 1958 yılında eklenen minaresiyle bugünkü halini almıştır. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, üst örtüsü alaturka kiremit kaplı ve beşik çatılı olan caminin kuzey duvarı kesme taş, diğer duvarları ise ahşap hatıllı moloz taştan yapılmıştır. Kuzey ve güneyden karşılıklı iki girişe sahip olan caminin iç kısmı, beşerli iki sıra ince sütunla üç bölüme ayrılmıştır.

Alaaddin Camii, Foucault'nun heterotopya kavramıyla değerlendirildiğinde, birden fazla zaman dilimini ve mekânsal düzeni bir arada barındıran bir yapı olarak öne çıkar. Heterotopyalar, Foucault'ya göre, birden fazla gerçekliği barındıran ve farklı zaman ve mekânları bir araya getiren yerlerdir. Alaaddin Camii, bu tanıma mükemmel bir şekilde uyar çünkü yapı, farklı dönemlerde farklı işlevler üstlenmiş ve bu işlevlerin birikimini bünyesinde taşımıştır.

Günümüzde Alaaddin Camii, tarihi ve kültürel zenginlikleri barındıran bir heterotopya olarak değerlendirilebilir. Bu yapı, ziyaretçilerine geçmişin izlerini sunarken, aynı zamanda modern Antalya'nın canlı ve dinamik atmosferini de hissettirir. Yapının kilise olarak inşa edilmesi, ardından müze olarak kullanılması ve nihayetinde camiye dönüştürülmesi hem Hristiyan hem de İslam mirasını bir arada barındırdığını gösterir. Bu da ziyaretçilerin aynı mekânda iki farklı dini ve kültürel dönemin izlerini görmelerine olanak tanır. Bu çok katmanlı yapısı, Alaaddin Camii'ni bir heterotopya haline getirir.

Alaaddin Camii'nin günümüzdeki heterotopya statüsü, modern toplumun tarih ve kültüre bakış açısını da yansıtır. Yapının restorasyonu ve korunması, geçmişin değerlerine verilen önemi gösterirken, turistik çekim merkezi olarak kullanılması, kültürel mirasın ekonomik ve sosyal faydalar sağlama potansiyelini ortaya koyar. Bu durum, Alaaddin Camii'nin heterotopik yapısının modern anlamda nasıl yorumlandığını ve kullanıldığını gösterir.

Alaaddin Camii'nin mimari yapısı ve kullanılan malzemeler de yapının heterotopik doğasını pekiştirir. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planı, alaturka kiremit örtüsü ve beşik çatısı, yapıdaki farklı dönemlerin izlerini yansıtır. Kuzey duvarının kesme taştan, diğer duvarlarının ise ahşap hatıllı moloz taştan yapılmış olması, farklı yapı tekniklerinin ve malzemelerinin bir arada kullanıldığını gösterir. Caminin iç kısmındaki beşerli iki sıra ince sütun, mekânı üç bölüme ayırarak farklı kullanım alanları oluşturur.

Alaaddin Camii, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir simgedir. Yapının hem Bizans hem de Osmanlı dönemlerini yansıtması, Antalya'nın tarih boyunca nasıl bir kültürel mozaik olduğunun bir göstergesidir. Bu bağlamda, Alaaddin Camii, farklı toplumların ve kültürlerin izlerini bir araya getiren bir heterotopya olarak, hem geçmişini hem de şimdiki bir arada deneyimleme imkânı sunar. Ziyaretçiler, bu mekânda hem Hristiyan hem de İslam kültürünün izlerini görerek, tarihin ve kültürlerin kesiştiği bir noktada bulunmanın farkına varırlar.

Sonuç olarak, Alaaddin Camii, farklı zaman dilimlerinden izler taşıyan, çoklu kullanımları barındıran ve toplumsal-kültürel katmanları bir araya getiren bir heterotopya örneğidir. Bu özellikleriyle hem tarihsel hem de kültürel açıdan zengin bir yapı olarak karşımıza çıkar. Alaaddin Camii, sadece bir mimari yapı olmanın ötesinde, Antalya'nın tarih boyunca nasıl bir kültürel mozaik olduğunun bir göstergesidir. Bu bağlamda, Alaaddin Camii, farklı toplumların ve kültürlerin izlerini bir araya getiren bir heterotopya olarak, ziyaretçilere geçmiş ve geleceğin iç içe geçtiği bir deneyim sunar.

Fotoğraf 2.1. Alaaddin Cami

3.1.1.3.2. Yivli Minare Camii

Yivli Minare Camii, Antalya'nın İskele Caddesi ve Tabakhane Sokak üzerinde bulunan, tarihi ve mimari açıdan önemli bir yapıdır. Yaklaşık 18,00 x 27,00 metre boyutlarında olan cami, doğu-batı doğrultusunda hafif bir kayma gösterir. Yapının doğu cephesinin kuzeydoğu tarafında ve kuzey cephesinin ortasında olmak üzere iki kapısı bulunmaktadır. Doğu cephedeki basık kemerli kapının kemeri ve söve kısmı kesme taştan yapılmıştır. Güney tarafta dikdörtgen bir pencere ve cephenin üst kısmında kubbe kasnaklarında daha küçük iki pencere yer alır. Bu pencerelerden güneydeki, alt seviyedeki pencerenin hemen üzerindeki yuvarlak kemerli, kuzeydeki ise dikdörtgendir.

Yivli Minare Camii'nin ana mekânı, doğu-batı doğrultusunda uzanan altı sütunla desteklenir ve bu sütunlar mekânı altı kare birime ayırır. Güneydoğudaki Cümle Kapısı üzerinde yer alan kitabeye göre, yapı 21 Mayıs 1373'te Mübarizeddin Mehmet Bey tarafından Balaban el-Tavaşi'nin mimarlığında onarılmıştır. Bu bilgi, yapının ilk halinin kilise olduğu düşüncesini desteklemektedir. Yivli Minare, Bizans döneminden kalma Aya İonnis Tu Teoloğu Kilisesi yerine Selçuklular tarafından inşa edilmiştir ve tarihi adı Ulucami'dir. Bu tarih, yapının ilk halinin kilise olduğunu ve Selçuklular tarafından camiye dönüştürüldüğünü göstermektedir. Mübarizeddin Ertoş'un Vakfiyesi'nde geçen Antalya'daki caminin Yivli Minare Camii olduğuna dair kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, büyük olasılıkla bu bahsedilen cami Yivli Minare Camii'dir.

Yivli Minare Camii, farklı zaman dilimlerinde farklı işlevler üstlenmiş bir yapı olarak, Foucault'nun heterotopya kavramına mükemmel bir örnek teşkil eder. Foucault, heterotopyaları, birden fazla zaman dilimini ve mekânsal düzeni bir arada barındıran yerler olarak tanımlar. Yivli Minare Camii de bu tanıma uygundur çünkü yapı, farklı dönemlerde farklı işlevler üstlenmiş ve bu işlevlerin birikimini bünyesinde taşımıştır. İlk olarak bir kilise olarak inşa edilen yapı, daha sonra camiye dönüştürülmüş ve her iki dönemin izlerini bünyesinde barındırmıştır.

Günümüzde Yivli Minare Camii, tarihi ve kültürel zenginlikleri barındıran bir heterotopya olarak değerlendirilebilir. Bu yapı, ziyaretçilerine geçmişin izlerini sunarken, aynı zamanda modern Antalya'nın canlı ve dinamik atmosferini de hissettirir. Yapının kilise olarak inşa edilmesi, ardından camiye dönüştürülmesi, hem Hristiyan hem de İslam mirasını bir arada barındırdığını

gösterir. Bu da, ziyaretçilerin aynı mekânda iki farklı dini ve kültürel dönemin izlerini görmelerine olanak tanır. Bu çok katmanlı yapısı, Yivli Minare Camii'ni bir heterotopya haline getirir.

Yivli Minare Camii'nin günümüzdeki heterotopya statüsü, modern toplumun tarih ve kültüre bakış açısını da yansıtır. Yapının restorasyonu ve korunması, geçmişin değerlerine verilen önemi gösterirken, turistik çekim merkezi olarak kullanılması, kültürel mirasın ekonomik ve sosyal faydalar sağlama potansiyelini ortaya koyar. Bu durum, Yivli Minare Camii'nin heterotopik yapısının modern anlamda nasıl yorumlandığını ve kullanıldığını gösterir.

Yivli Minare Camii'nin mimari yapısı ve kullanılan malzemeler de yapının heterotopik doğasını pekiştirir. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planı, kesme taş ve ahşap hatıllı moloz taş duvarları, yapıdaki farklı dönemlerin izlerini yansıtır. Caminin iç kısmındaki altı sütun, mekânı altı kare birime ayırarak farklı kullanım alanları oluşturur.

Yivli Minare Camii, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir simgedir. Yapının hem Bizans hem de Osmanlı dönemlerini yansıtmaması, Antalya'nın tarih boyunca nasıl bir kültürel mozaik olduğunun bir göstergesidir. Bu bağlamda, Yivli Minare Camii, farklı toplumların ve kültürlerin izlerini bir araya getiren bir heterotopya olarak, hem geçmişi hem de şimdiki bir arada deneyimleme imkânı sunar. Ziyaretçiler, bu mekânda hem Hristiyan hem de İslam kültürünün izlerini görerek, tarihin ve kültürlerin kesiştiği bir noktada bulunmanın farkına varırlar.

Sonuç olarak, Yivli Minare Camii, farklı zaman dilimlerinden izler taşıyan, çoklu kullanımları barındıran ve toplumsal-kültürel katmanları bir araya getiren bir heterotopya örneğidir. Bu özellikleriyle hem tarihsel hem de kültürel açıdan zengin bir yapı olarak karşımıza çıkar. Yivli Minare Camii, sadece bir mimari yapı olmanın ötesinde, Antalya'nın tarih boyunca nasıl bir kültürel mozaik olduğunun bir göstergesidir. Bu bağlamda, Yivli Minare Camii, farklı

toplumların ve kültürlerin izlerini bir araya getiren bir heterotopya olarak, ziyaretçilere geçmiş ve geleceğin iç içe geçtiği bir deneyim sunar.

Fotoğraf 2.9. Yivli Minare Camii

3.1.1.3.3. Ahi Yusuf Camii

Selçuklu Mahallesi, Mermerli Sokak'ta yer alan yapı, 9,50 x 9,70 metre boyutlarında olup, kareye yakın bir şekle sahiptir. Bu tarihi yapının kuzey cephesinin ortasında, dikdörtgen, çift kanatlı ve 1,28 metre genişliğinde bir kapı bulunmaktadır. Kapının hemen üstünde yuvarlak bir şekli andıran, dışa taşmış bir çerçeve ve kapı lentosundan itibaren belirginleşen, üst kısmı daha içte olan bir niş mevcuttur. Bu cephede, kapının iki yanında birer adet dikdörtgen pencere bulunur ve her bir pencerenin üst kısmında bir niş yer alır. (Kurt, 2010:97).

Selçuklu Mahallesi, Mermerli Sokak'ta yer alan bu yapı, Foucault'nun heterotopya kavramına uygun bir örnek teşkil eder. Bu yapı, geçmişten günümüze taşıdığı izler ve farklı dönemlerde üstlendiği işlevlerle heterotopyanın temel özelliklerini barındırır. Yapının çeşitli dönemlerde farklı işlevlere hizmet etmiş olması, heterotopyanın çoklu kullanım özelliğine örnek teşkil eder. Başlangıçta hangi amaçla inşa edildiği kesin olarak bilinmemekle birlikte, yapının zamanla farklı toplumsal ve kültürel ihtiyaçlara göre yeniden şekillendiği anlaşılmaktadır. Kapı ve pencere düzenlemeleri, iç mekânın farklı dönemlerde farklı kullanımlar için uyarlandığını gösterir. Yapının mimari detayları, zaman içinde geçirdiği değişimlerin izlerini taşır. Kapının üstündeki yuvarlak şekil ve niş, belki de bir dönemin dini ya da kültürel sembollerini yansıtmaktadır. Pencere yerleşimi ve üstlerindeki nişler, yapının zamanla nasıl evrildiğini ve farklı dönemlerde

nasıl işlevlendirildiğini gösterir. Bu bağlamda, yapı hem değişim hem de süreklilik temasını bir arada barındırır. Yapının fiziksel özellikleri, farklı dönemlere ait mimari izlerin bir arada bulunmasını sağlar. Bu, Foucault'nun heterotopya kavramına uygun olarak, farklı zaman dilimlerinin ve kültürel katmanların aynı mekânda buluştuğu bir örnek sunar. Yapının kuzey cephesindeki detaylar, bu birleşimi en iyi şekilde yansıtır.

Sonuç olarak, Selçuklu Mahallesi'ndeki bu yapı, Foucault'nun heterotopya kavramının tüm özelliklerini barındıran bir örnek olarak değerlendirilebilir. Farklı zamanların ve kültürlerin izlerini bir araya getiren bu yapı, toplumsal belleğin ve tarihsel sürekliliğin mekânsal bir temsilcisidir.

Fotoğraf 2.10. Ahi Yusuf Camii

3.1.1.3.4. Ahi Kızı Camii

Selçuk Mahallesi, Mektep Sokak'ta bulunan ve yaklaşık 8,80 x 8,80 metre boyutlarında kare planlı bir yapıya sahip olan bu yapı, kubbesi basık bir şekildedir ve mimari yapısıyla dikkat çekmektedir. Kuzey cepheye sonradan inşa edilen cemaat yerinin olduğu bölüme açılan kapısı, 1,60 metre genişliğinde sivri kemerli bir yapıya sahiptir. Kapının iki yanında yine sivri kemerli pencereler bulunmaktadır. Yapının inşa tarihi hakkında kesin bilgiler veren bir belge bulunmamakla birlikte, bazı araştırmacılar, yapının mimari özelliklerinden yola çıkarak ilk inşasının bir burç olarak yapıldığını ve daha sonra mescide dönüştürüldüğünü düşünmektedir. İki

cephede bulunan mazgal pencereleri ve güneybatı köşesinin kuzey-güney doğrultulu bir duvarla ilişkilendirilmesi, bu düşünceyi destekleyen unsurlar arasındadır.

Bu yapı, Foucault'nun heterotopya kavramı bağlamında değerlendirildiğinde, oldukça ilginç bir örnek teşkil eder. Heterotopyalar, Foucault'ya göre, birden fazla zaman dilimini ve mekânsal düzeni bir arada barındıran yerlerdir. Bu yapı, başlangıçta Selçuklu döneminden kalma bir burç olarak inşa edilmiş ve daha sonra mescide dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm, yapının farklı zaman dilimlerinde farklı işlevler üstlendiğini ve bu işlevlerin birikimini bünyesinde taşıdığını göstermektedir.

Günümüzde, Selçuk Mahallesi'ndeki bu yapı, tarihi ve kültürel zenginlikleri barındıran bir heterotopya olarak değerlendirilebilir. Yapının ilk olarak bir burç olarak inşa edilmesi, ardından mescide dönüştürülmesi, hem askeri hem de dini bir mirası bir arada barındırdığı anlamına gelir. Bu, ziyaretçilerin aynı mekânda iki farklı dönemin ve işlevin izlerini görmelerine olanak tanır. Bu çok katmanlı yapısı, yapıyı bir heterotopya haline getirir.

Yapının heterotopya olarak değerlendirilmesi, modern toplumun tarih ve kültüre bakış açısını da yansıtır. Yapının restorasyonu ve korunması, geçmişin değerlerine verilen önemi gösterirken, turistik çekim merkezi olarak kullanılması, kültürel mirasın ekonomik ve sosyal faydalar sağlama potansiyelini ortaya koyar. Bu durum, yapının heterotopik yapısının modern anlamda nasıl yorumlandığını ve kullanıldığını gösterir.

Yapının mimari yapısı ve kullanılan malzemeler de heterotopik doğasını pekiştirir. Kare planı, basık kubbesi, kesme taş ve moloz taş kullanımı, yapıdaki farklı dönemlerin izlerini yansıtır. Kuzey cepheye sonradan inşa edilen cemaat yeri ve sivri kemerli kapı ile pencereler, yapının geçirdiği dönüşümleri ve farklı işlevlerini gözler önüne serer.

Selçuk Mahallesi'ndeki bu yapı, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir simgedir. Yapının hem askeri hem de dini işlevler üstlenmesi, Antalya'nın tarih boyunca nasıl bir kültürel mozaik olduğunun bir göstergesidir. Bu bağlamda, yapı, farklı toplumların ve kültürlerin izlerini bir araya getiren bir heterotopya olarak, hem geçmişi hem de şimdiki bir arada deneyimleme imkânı sunar.

Ziyaretçiler, bu mekânda hem askeri hem de dini kültürün izlerini görerek, tarihin ve kültürlerin kesiştiği bir noktada bulunmanın farkına varırlar.

Sonuç olarak, Selçuk Mahallesi'ndeki bu yapı, farklı zaman dilimlerinden izler taşıyan, çoklu kullanımları barındıran ve toplumsal-kültürel katmanları bir araya getiren bir heterotopya örneğidir. Bu özellikleriyle hem tarihsel hem de kültürel açıdan zengin bir yapı olarak karşımıza çıkar. Yapı, sadece bir mimari yapı olmanın ötesinde, Antalya'nın tarih boyunca nasıl bir kültürel mozaik olduğunun bir göstergesidir. Bu bağlamda, Selçuk Mahallesi'ndeki bu yapı, farklı toplumların ve kültürlerin izlerini bir araya getiren bir heterotopya olarak, ziyaretçilere geçmiş ve geleceğin iç içe geçtiği bir deneyim sunar.

Fotoğraf 2.11. Ahi Kızı Camii

3.1.1.3.4. Ahi Yusuf Kümbeti

Selçuklu Mahallesi, Mermerli Sokak'ta yer alan bu yapı, alt kısımda bulunan mezar odası ile iki katlı olarak inşa edilmiştir ve Ahi Yusuf Camii'nin güneyinde konumlanmıştır. 'Yapının boyutları 6,50 x 6,70 metre genişliğindedir. Türbenin alt katına, beş basamaklı bir merdivenle inilmektedir. Mezar odasının kapısı, kuzeyde üst kata çıkan merdivenin altındadır. Alt kat sivri beşik tonozla örtülüdür. Bu yapının kimler tarafından ve hangi tarihte inşa edildiği bilinmemektedir. Ancak, Ahi Yusuf Camii'nin güneyindeki hazirede bulunan ve 1249-1250 tarihli bir kitabeye dayanarak, Ahi Yusuf Türbesi'nin de aynı dönemde inşa edildiğini düşünmek mantıklıdır. Kitabede, "Bu mübarek caminin yapılması 647 senesi aylarında emredildi"

yazmaktadır. Bu bilgi, türbenin de aynı dönemde, yani Selçuklu döneminde yapıldığını işaret etmektedir (Kurt, 2010:102).”

Bu yapı, Selçuklu dönemi mimarisinin tipik özelliklerini barındırmakta ve tarihi bir derinlik sunmaktadır. Alt kattaki mezar odası ve üst kata çıkan merdiven düzenlemesi, yapı içinde farklı işlevlerin nasıl düzenlendiğini ve mimarinin bu işlevlere nasıl cevap verdiğini göstermektedir. Özellikle alt kattaki sivri beşik tonoz örtüsü, Selçuklu mimarisinin karakteristik bir unsurudur.

Tarihsel bağlamda, Ahi Yusuf Camii ile aynı dönemde inşa edildiği düşünülen bu türbe, Selçuklu dönemi Anadolu’sunda yaygın olan dini ve sosyal yapılar ağının bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Kitabede belirtilen tarihler, yapının inşa sürecine dair önemli ipuçları sunmaktadır ve bu bilgi, türbenin Selçuklu dönemine ait olduğunu güçlü bir şekilde desteklemektedir. Sonuç olarak, bu yapı, Selçuklu dönemi mimarisinin özelliklerini taşıyan, tarihi ve kültürel açıdan önemli bir yapıdır. Ahi Yusuf Camii ile değerlendirildiğinde, bölgenin tarihi dokusuna önemli katkılarda bulunmuş ve günümüze kadar ulaşan bu yapılar, Selçuklu mimarisinin ve tarihinin önemli temsilcileri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 2.12. Ahi Yusuf Kümbeti

3.1.1.4. Osmanlı Dönemi

Bu dönemin en göze çarpan mimari çeşitliliği, camiler, hanlar, hamamlar ve köprülerdir. Osmanlı döneminden kalma Saat kulesi ve tarihi Kaleiçi Evleri ise şehrin sosyal ve kültürel dokusuna büyük katkıda bulunmaktadır.

3.1.1.4.1. Kaleiçi Saat Kulesi

Antalya'nın merkezinde yer alan Saat Kulesi, tarihi ve kültürel anlamda önemli bir yapıdır. Roma döneminden kalma antik surların üzerine inşa edilen kule, zamanla farklı dönemlerin izlerini taşıyan bir sembol haline gelmiştir. Kalekapısı olarak da bilinen eski kale girişinin yanında bulunan bu kule, ilk olarak 9. yüzyılda Bizans döneminde beşgen bir burç üzerine kare planlı olarak inşa edilmiştir. Osmanlı döneminde ise saat kulesine dönüştürülmüştür. Sultan II. Abdülhamid döneminde yayımlanan Anadolu'da saat kulesi inşaatları fermanıyla, yaygın bir inanişaya göre 1901 yılında Sadrazam Küçük Sait Paşa tarafından saat kulesine dönüştürülmüştür. Kulenin zamanla geçirdiği değişimler, onun sadece bir yapı değil, aynı zamanda farklı dönemlerin ve kültürlerin birleştiği bir mekân olduğunu ortaya koyar.

Günümüzde, Saat Kulesi, Foucault'nun heterotopya kavramı bağlamında değerlendirildiğinde, farklı zaman dilimlerini ve mekânsal düzenlemeleri bir arada barındıran bir yapı olarak öne çıkar. Heterotopyalar, Foucault'ya göre, birden fazla gerçekliği ve farklı zamanları bir araya getiren yerlerdir. Saat Kulesi, bu tanıma mükemmel bir şekilde uyar. Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinden izler taşıyan bu yapı, her bir dönemin mimari ve kültürel özelliklerini bünyesinde barındırır.

Saat Kulesi'nin bulunduğu konum, toplumun her kesimi için merkezi bir noktadır ve yerel halkın buluşma noktalarının başında gelir. Bu merkezilik, kulenin hem tarihi hem de sosyal bir mekân olarak önemini artırır. Kaleiçi'ni saran dış surların kuzey tarafına bakan kule hem tarihi hem de modern bir şehir dokusunun buluşma noktasıdır. Kulenin dört yüzünde toplam dört saat bulunur ve üst kısmında bir çan yer alır. Bu özellikleri, Saat Kulesi'ni sadece bir zaman ölçme aracı değil, aynı zamanda bir şehrin kalbinin attığı yer haline getirir.

1942 yılında çıkan fırtınada zarar gören ve 1945 yılında yenilenen kule, tarih boyunca geçirdiği değişikliklerle farklı dönemlerin izlerini taşımaya devam eder. Eskiden haftalık olarak

kurulan ve her saat başı saat sayısı kadar tek vuruş yapan saat aksamları, modern zamanlarda Antalya'nın ünlü saatçisi Ali Rıza Suduran tarafından elektronik saatle değiştirilmiştir. Bu modernizasyon, kulenin hem geçmişe hem de geleceğe dair bir bağlantı noktası olduğunu gösterir.

Saat Kulesi, günümüzde de Antalya'nın sosyal ve kültürel yaşamının önemli bir parçasıdır. Yerel halk ve turistler için popüler bir buluşma noktası olan kule, geçmişin ve günümüzün iç içe geçtiği bir mekân olarak varlığını sürdürmektedir. Bu çok katmanlı yapısı, Saat Kulesi'ni bir heterotopya haline getirir. Kulenin hem tarihi hem de modern işlevleri, ziyaretçilere farklı zaman dilimlerini aynı anda deneyimleme imkânı sunar.

Foucault'nun heterotopya kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, Saat Kulesi, farklı zaman ve mekânların bir arada var olabildiği bir yer olarak tanımlanabilir. Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinin izlerini taşıyan bu yapı, tarih boyunca farklı işlevler üstlenmiş ve her bir dönemin mimari ve kültürel özelliklerini bünyesinde barındırmıştır. Bu da, Saat Kulesi'ni bir heterotopya olarak tanımlamak için yeterlidir.

Saat Kulesi'nin günümüzdeki heterotopya statüsü, modern toplumun tarih ve kültüre bakış açısını da yansıtır. Yapının restorasyonu ve korunması, geçmişin değerlerine verilen önemi gösterirken, turistik çekim merkezi olarak kullanılması, kültürel mirasın ekonomik ve sosyal faydalar sağlama potansiyelini ortaya koyar. Bu durum, Saat Kulesi'nin heterotopik yapısının modern anlamda nasıl yorumlandığını ve kullanıldığını gösterir.

Sonuç olarak, Saat Kulesi, farklı zaman dilimlerinden izler taşıyan, çoklu kullanımları barındıran ve toplumsal-kültürel katmanları bir araya getiren bir heterotopya örneğidir. Bu özellikleriyle hem tarihsel hem de kültürel açıdan zengin bir yapı olarak karşımıza çıkar. Saat Kulesi, sadece bir mimari yapı olmanın ötesinde, Antalya'nın tarih boyunca nasıl bir kültürel mozaik olduğunun bir göstergesidir. Bu bağlamda, Saat Kulesi, farklı toplumların ve kültürlerin

izlerini bir araya getiren bir heterotopya olarak, ziyaretçilere geçmiş ve geleceğin iç içe geçtiği bir deneyim sunar.

Fotoğraf 2.13. Kaleiçi Saat Kulesi

3.1.1.4.2. Kaleiçi Evleri

Tarihi Kaleiçi bölgesi genel olarak yıkılmış ve artık kalıntıları dahi zor bulunan surlar içerisinde kalmış bir yerleşim alanı, bir destinasyon ve eğlence bölgesidir. Birçok medeniyet söylediğimiz gibi bu bölgeyi kendilerine mesken edinmiş ve kendi çıkarlarına göre büyütmüş ve geliştirmiştir. Osmanlı döneminin sivil topolojik eserlerinden olan Kaleiçi evleri hem mimari özellikleri hem de kullanım amaçlarıyla değerlerini korumaktadır. Surların içinde kiremit çatılı irili ufaklı 3000 kadar ev bulunmaktadır. Bölgede var olan bu evler sadece mimari yapılar hakkında bilgi vermekle kalmaz bölge toplumunun yaşam tarzı, geçmişten bugüne kadar sürdürdükleri kültürel aktiviteler, gelenek ve görenekleri hakkında da bilgi vermektedir. Bölgeye yerleşen zengin tüccarlar kendilerine ait konaklar yapmış ve o konakların bazıları şu anda pansiyon veya hotel olarak kullanılmaktadır. Bölge içerisinde yaşayan yerel halk, Kaleiçi ilk turizm destinasyonu olmaya başladığında yaşamlarını idam ettirdikleri bu evleri yabancı turistlere oda kiralama şeklinde kiralamaya başlamış, duş ve wc ortak kullanım alanı olacak şekilde devam etmişlerdir. Bölgede hem yerel halkın yaşaması hem bu tarz konaklama mekanların aktif hala gelmesi hem de eğlence mekanlarının açılması Kaleiçi evlerinin tarihi özellikleriyle birleşince Türkiye’de eşi benzeri olmayan bir noktaya gelmiştir.

1972 yılında Antalya iç limanı ve Kaleiçi Senti, kendisine has özgün dokusuyla ve yapılarının mimari şıklığıyla ‘‘Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’’ tarafından ‘‘SİT bölgesi’’ olarak koruma altına alınmıştır. Turizm Bakanlığı’na ‘‘Antalya-Kaleiçi Kompleksi’’ restorasyon çalışmasından dolayı 28 Nisan 1984 senesinde FİJET (Uluslararası Turizm Birliği) tarafından Altın Elma Turizm Oskarı ödülü verilmiştir.

Fotoğraf 2.14. Kaleiçi Evleri

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK HETEROTOPYALAR

4.1. Kültürel Kesişme Mekânı: Kaleiçi semti, farklı zamanlardan ve kültürlerden gelen mimari yapı tarzlarının ve yaşam biçimlerinin kesiştiği, zengin bir kültürel mimar görüntüsü sunar bize. Bu zenginlik farklı zaman dilimlerinden ve kültürlerinden gelen insanların, inançların, sanatların ve mimari tarzların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Antik roma tiyatrolarından, Bizans kiliselerine, oradan Selçuklu medreselerine ve dahi Osmanlı hamamlarına kadar birçok topluluğunun ve medeniyetin mimari yapısı iç içe bulunmaktadır. Bu kesişim, Kaleiçi'nin sadece bir tarihi alan olmadığını aynı zamanda farklı kültürlerinde birbirleriyle etkileşim içinde olduğunu bir örneğidir.

4.2. Antik Roma Tiyatroları: Bu döneme ait tiyatrolar, toplumun sanat ve eğlence anlayışına dair fikirler vermektedir. Bu yapılar, sadece tiyatro oyunları için değil aynı zamanda siyasi toplantılarında gerçekleştiği mekanlardır. Kaleiçi semti çevresinde var olan tiyatro kalıntıları, bölgenin antik dönemdeki kültürel canlılığını gösterir.

4.3. Bizans Kiliseleri: Bu dönemde inşa edilen kiliseler de var olan mozaik ve freskler dini bir inanış üzerine kurulu olan mimariyi yansıtmaktadır. Bu kalıntılar kültürel ve mimari çeşitliliğin bir göstergesidir. Bölgede inşa edilmiş kiliselerin kalıntıları üzerine inşa edilen camiler, mescitler ve türbe benzeri İslami yapılar artık kiliselerin tam anlamıyla kendilerine has özellikleriyle ayak kalmasını engellemiştir. Bu yüzden Bizans döneminden kalma kiliseleri tam anlamıyla incelemek bir hayli zordur.

4.4. Selçuklu Medreseleri: Bu dönemden inşa edilmiş medreseler, eğitimin ve bilginin önemini ifade eder. Bu yapılar, İslami ilimlerden ziyade pozitif bilimlerin öğretildiği yerlerdir. Medreselerin mimarisi, Selçuklu sanatının incelikli taş işçiliğini ve geometrik desenlerini sergiler. Bu yapılar bilginin ve kültürel fikirlerin alışverişini temsil eden en güzel mekanlardır. Bu mekanlara örnek olarak; İmaret Medresesi, Mevlıhane, Zincirkıran Türbesi, Ahi Kızı Türbesi, Karatay Medresesidir.

Fotoğraf 2.15. Karatay Medresesi

BEŞİNCİ BÖLÜM

BAŞKA MEKANLARIN GÜNÜMÜZ KOŞULLARINDA KULLANIMLARI

5.1. Restorasyon ve Kullanım: Kaleiçi'nde gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları, tarihi yapıların yeniden kullanılmasını ve korunmasını sağlamıştır. Hem kamusal alanlarda hem de özel alanlarda gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları ile Cumhuriyet dönemi izleri oluşmaya başlamıştır. Modern yaşam standartlarını karşılayabilmesi için bazı geleneksel evler mimari özellikleri ve dış görünüşleri korunarak butik otellere, restoran ve kafelere dönüştürülmüştür. Geleneksel evlerin restorasyona tabi tutulması ve ekonomik faaliyetler içerisinde kullanılması bu yapıların işlevselliğini arttırmış, onların sadece korunması gereken nesnelere olmaktan çıkıp, günlük yaşamın bir parçası haline getirmiştir. Bu dönüşüm semtin tarihi dokusunun korunmasıyla birlikte oraya ekonomik ve sosyal bir canlılık getirmiştir. Turizm bölgeye ekonomik katkı sağlamanın yanı sıra, yerel halk ve ziyaretçiler arasında kültürel etkileşimi teşvik etmiştir. Yerel topluluğun Kaleiçi semtinde bu restorasyon çalışmalarına katılması semtin ekonomik ve sosyal yükselişine ön ayak olmuştur.

5.2. Kamusal ve Özel Alanlar: Kaleiçi'nin dar sokakları, kamusal ve özel alanların iç içe geçtiği bir yapı sunar. Dar sokakları, gizli avluları, geleneksel evleri ve meydanlarıyla Kaleiçi, geçmişten günümüze kadar süregelen bir yaşam biçiminin ve toplumlar arası etkileşimin görüntüsünü yansıtır. Kamusal alan olarak işlev gören sokaklar ve meydanlar, özel yaşam alanlarına açılan kapılarla bütünleşir. Bu, mekân içindeki mekanlar ilkesini yansıtarak, Kaleiçi'nin Heterotopyası hakkında derin bilgiler verir. Kaleiçi'nin dar sokakları ve labirent gibi iç içe geçmiş yapısı, kamusal ve özel alanların sürekli birbirleriyle etkileşim halinde olmasını sağlamaktadır. Dar sokaklar hem kamusal bir düzenin olduğu ortak kullanım alanları ifade eder hem de özel yaşam alanlarına geçişin sağlandığı bir ara yüzeyi ifade eder. Bunun yanında bölgede yer alan parklar da toplumun günümüzde sosyalleşme ve buluşma noktası olarak kullanılmaktadır. En güzel örnek Karaalioğlu Parkıdır.

5.2.1. Karaalioğlu Parkı

Antalya'nın ilk kurulduğu b6lge olarak ifade edilen Kaleiçi 2000 yılı aşkın sürece birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve onların mimari, kültürel ve yaşamsal izlerini içerisinde bulundurmaktadır. Yıl boyunca bu alanda sivil ve kamusal alanlar inşa edildi ve hala inşa edilmeye devam etmektedir. Bu park 1940-1945 yılları arasında Antalya Valisi olan Haşım İşcan tarafından mimar Necmettin Ateş'e yaptırılmış ve adı İnönü Parkı olarak konmuştur. Park 140 bin metrekarelik bir alanda bulunmaktadır. Parkın içinde, denize doğru birbirine paralel üç adet cadde bulunmaktadır. Bu caddeler ise deniz kıyısında üç adet seyir terası ile sonlanmaktadır. 1950'lerde Atatürk Stadyumu bu alan içerisine yaptırılmıştır. İkinci seyir terasında 1970'lerin sonlarında Heykeltıraş Mehmet Aksoy tarafından yapılan "İşçi ve Çocuğu" heykeli, üçüncü seyir terasında Kuzgun Acar'ın "El" heykeli, ikinci ve üçüncü seyir teraları arasında Cahvar Göktaş'ın "Don Kişot" heykeli bulunmaktadır. Bu heykeller ve bu park günümüz kamusal alanlarına en büyük örnek olarak gösterilebilir. Mekân işleme bakımında sadece toplum mekân üretmez, merkezi yönetim olarak ifade ettiğimiz hükümetler ve hatta o dönemin siyasi ve dini görüşleri de mekân üretir. Toplum üretilen mekânı ne kadar kabul edeceği ise o toplumun sosyal ve kültürel birikimine bağlıdır. Kamusal alanların ilk yapılma amaçları dışına çıkıp günler hatta yıllar geçtikçe başka amaçlar için kullanıldığı bilinmektedir. Günümüzde Karaalioğlu parkı olarak ifade edilen parkta yaz aylarında gerçekteşen turistik yoğunluk sebebiyle çocuk parkları, çocukların oynayacağı zıplamalı oyun stantları kurulmaktadır. Kamusal alan günümüz toplumun ihtiyaçlarına göre eklemeler ve yeni objeler almakta ve her geçen gün gelişmektedir.

Fotoğraf 2.16. Karaalioğlu Parkı

Michel Foucault'nun Heterotopya kavramı, farklı mekânsal ve sosyal işlevlerin bir arada bulunduğu, birbirleriyle iç içe geçmiş ve çok katmanlı mekanları tanımlamak için kullanılır. Kaleiçi de bu bakımdan heterotopya mekânı olarak, farklı zamanlardan ve kültürlerden miras kalan yapıları, kamusal ve özel yaşam alanlarını, sosyal ve kültürel pratikleri bir araya getirir. Kaleiçi var olduğu bu haliyle, dinamik ve çeşitli bir yaşam alanı sunar.

5.3. Turizm ve Günlük Yaşam: Turizm, Kaleiçi'nin ekonomik ve sosyal var oluşunda önemli bir rol oynar. Yerel veya yabancı turistler ile semtte yaşayan yerel halkın sürekli bir arada bulunduğu ve hep etkileşim içerisinde oldukları bu alan hem yerel hem de küresel anlamda kültürlerin etkileşim içerisinde oldukları bir yerdir. Kaleiçi'nin turizmle iç içe geçmiş günlük yaşamı, semti sadece tarihi ve kültürel bir miras olarak var olmasını değil, ekonomik ve sosyal olarakta var olmasını sağlamaktadır. Turizm Kaleiçi'nde birçok işletmenin ve tesisin açılmasına sebep olmaktadır. Butik oteller, restoranlar, kafeler, el sanatları dükkanları ve hediyelik eşya mağazaları gibi turizm odaklı işletmeler, yerel ekonomiye maddi katkıda bulunmaktadır. Bu işletmeler yörede bulunana yerel halkın istihdam edilmesine sağlarken, bölgeye gelen turistlerin yerel kültürü ve sanatı deneyimlemesini sağlamaktadır. Kaleiçi farklı kültürlerden insanların bir araya geldiği, kültürel alışverişin yaşandığı bir mekandır. Yerel halk ile turistler arasındaki etkileşim, her iki tarafında birbirinden öğrenmesini sağlar. Bu etkileşim, festival, sergi, müzik ve dans gösterileri gibi çeşitli kültürel etkinlikler ile daha da pekiştirilir.

5.3.1. Günlük Yaşam: Günlük yaşam içerisinde turistlerin varlığı bölgede yaşayan yerel halkın yaşantısını büyük ölçüde etkilemektedir. Yerel halkın kendilerine özgü yemekleri, gelenekleri ve sanatları paylaşmasına olanak tanımaktadır.

5.3.2. Sosyal Etkileşim: Kaleiçi, geleneksel çarşıları, modern kafeleri ve tarihi mekanlarıyla, yerel halk ve ziyaretçiler arasında sosyal etkileşimler için bir buluşma noktasıdır. Bu sosyal alanlar, bölgenin dinamik sosyal yapısını ve heterotopik karakterini yansıtır. Bu sosyal alanların, yerel halk ve turistler arasında bir etkileşim sağladığı aşikardır. Kaleiçi'nin sosyal etkileşimine katkıda bulunana bazı önemli sosyal alanlar ve etkinlikler.

5.3.3. Geleneksel Çarşılar ve Pazarlar

5.3.3.1. Kalekapısı Çarşısı: Kaleiçi'nin tam ortasında kalbinde yer alan bu çarşı, yerel halkın ve turistlerin el sanatları, hediyelik eşya ve yerel ürünlerin satın alabileceği geniş bir alışveriş noktasıdır. Çarşı içerisinde bulunan renkli stantlar ve güler yüzlü satıcılar ile karakteristik bir Akdeniz havası verir.

5.3.4. Modern Kafeler ve Restoranlar

Kaleiçi'nde bulunan birçok kafe ve restoran, farklı mutfaklardan lezzetler sunarak, ziyaretçilere hem yerel hem de uluslararası mutfakları deneyimleme olanağı sunar. Bu mekanlar, sosyalleşmek, kişisel zaman geçirmek, çalışmak veya arkadaşlarla buluşmak için popüler noktalardır.

Fotoğraf 2.17. The Shaker Pub

Fotoğraf 2.18. Çıkmaz Sokak Pub

5.4. Tarihi Mekanlar ve Kültürel Etkinlikler

5.4.1. Hadrian Kapısı, Yivli Minare ve Kesik Minare: Bu tarihi yapılar hem turistlerin ilgi odağıdır hem de yerel halkın hala faal kullandığı mekanlardır. Yerel halk bu simgeler ile gurur

duyar ve kişisel dünyalarında da önemli yerlere koyarlar. Geçmiş yıllar da şehrin futbol kulüplerinden bazıları bu yapıları oyuncuların giydiği formalar üzerine motif olarak işlemiş ve hem yerelde hem de ulusal da tanınmalarına katkıda bulunmuştur. Bu yapıların çevrelerinde düzenlenen kültürel etkinlikler, insanların tarihi mekanlarla iç içe sosyal etkileşim halinde olmasını sağlamıştır.

5.4.2. Sanat Galerileri ve Atölyeleri: Semtte bulunan sanat galerileri yerel halkın ürettiği sanatsal objelerin sergilendiği önemli kültürel etkileşim alanlarıdır. Bu alanlara en büyük ve en güzel örneği Suna-İnan Kıraç Kaleiçi Müzesidir. Bu müze, Kaleiçi'nde yer alan ve Antalya'nın geçmiş yaşam tarzlarını, tarihini ve kültürünü yansıtan eserler sergileyen bir kurumdur. Bu kurum aynı zamanda bazı dönemler de geçici olarak sergilere de ev sahipliği yaparak, yerel sanatçılara destek olmaktadır.

5.5. Müzik ve Sanat Festivalleri: Kaleiçi Semtinde düzenlenen müzik ve sanat festivalleri, yerel ve uluslararası sanatçıları bir araya getirir. Bu festivaller, çeşitli müzik türlerinden gösterilere ve eğlencelere kadar geniş bir yelpazede etkinlikler sunar. En bilinen festival şudur:

5.5.1. Kaleiçi Old Town Festivali: Kaleiçi semtinde bulunan yerel işletmelerinin ekonomik ve sosyal olarak canlılık kazanmasını amaçlayan bir festivaldir. Festivalin içeriğinde bölgenin tanıtımı, sanatsal ve görsel programların sergilenmesi, tarihi mirasın ön plana çıkarılması gibi konular ana temayı oluşturmaktadır. Festival kapsamında farklı müzik türlerinde canlı performanslar, geleneksel ve modern dans gösterileri, sokak tiyatroları ve akrobatik gösteriler gibi birçok sanatsal faaliyet gerçekleştirilmektedir. Festival, Kaleiçi tarihi yapılarını, antik kalıntılarını ve kültürel zenginliklerini yerel ve yabancı ziyaretçilere tanıtmaya fırsatı da vermektedir. Çocuklar ve yetişkinler için düzenlene atölye çalışmaları, sanatsal faaliyetler ve eğlenceli yarışmalar, her yaşta katılımcıya hitap etmektedir. Kaleiçi Old Town Festivali, Antalya'nın bu tarihi ve heterotopik semtinin ulusal ve uluslararası alanda tanıtılmasına öncülük eder. Bu festival sayesinde Kaleiçi semtinin sadece bir tarihi mekân olmadığı aynı zamanda zengin bir kültürel ve sosyal yaşama sahip olduğunu gösterir. Festival yapılarının tarihi dokularını koruyarak, bu eşsiz bölgenin kültürel ve sanatsal yönünü ziyaretçilere ve yerel halka sunar.

Fotoğraf 2.19. Old Town Festivali

5.6. Kafe ve Barlar Sokağı: Kaleiçi'nde modern yaşam standartları etkisiyle oluşmuş en göze çarpan şey gece hayatıdır. Gece hayatı anlamında büyük bir destinasyon alanı olan Kaleiçi, akşamları canlanır. Kafe ve barlar sokağı, gençlerin ve turistlerin sosyalleştiği, canlı müzik dinleyip eğlendiği bir bölgedir. Geleneksel Türk kafelerinden modern barlara, canlı müzik mekanlarından dans kulüplerine kadar her zevke ve her topluluğa aynı zaman diliminde aynı semtte hitap edilebilecek kadar çeşitli eğlence mekanları bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.20. Arena Kaleiçi Gece Kulübü

Fotoğraf 2.21. Kubi Kahve Evi

SONUÇ

Kent kimliğini oluşturan unsurların genel manada toplumun parçaları olduğu aşıkardır. İnsanlar kendilerini ait hissettikleri toplumun kent kimliğini benimser ve bu kent kimliğinin şekillenmesine etki eder. Zaten kenti kent yapan şeyler farklı kültür ve düşünce yapısında olan insanların aynı zaman diliminde aynı mekânı farklı amaçlarda kullanmalarıdır. Toplumlar kendilerine ait mekanları daha temiz bir ifadeyle kentleri şekillendirme konusunda söz hakkını kapitalist toplum mantığından etkilenip, belirli grupların idaresine vermişlerdir. Biz bu gruplara bürokrasinin de katiıyla idareci veya yönetici diyoruz. Bu yöneticiler toplumun genel kültür kullarına göre mekanları şekillendirir ve kenti kent yapan unsurların köklerine kadar etki edebilecek seviyede değişimler de bulunabilirler. Çalışma alanımızda genel bir toplumsal idarenin hâkim olduğu söylenemez. Bu bölgede kültür çeşitliliği ve toplumsal sınıf farklılığı fazla olduğu için dışarıdan gelen etkiler içeride çabuk yok oluyor.

Sanayinin ilk ortaya çıktığı 1800’lü yıllardan bu yana toplum sürekli üretmeye ve sürekli tüketmeye meyillidir. Bu toplumsal işleyiş nesiller boyu devam etmiş ve her nesil kendisinden önce gelen nesille göre daha fazla tüketim algısına sahip olmuştur. 2000’li yıllara gelindiğinde ise artık dünya düzeninde büyük değişimler meydana geliyor, teknoloji her şeyi ele geçirmek üzeredir. Bu teknolojik değişimler neticesinde elbette toplumda kendi payına düşeni almıştır. Toplum tüketim anlayışını bir ileri seviyeye çıkarmış ve her faaliyeti hızlıca tüketip diğerinin gelmesini beklemeye başlar duruma gelmiştir. Bizim tez konumuzla içerik anlamında benzerlik olmasa da temel mantıkta bağlantılı olan bir konuya değinmeden edemeyeceğim. Dünya Covid salgını sonrasında çok büyük değişimlere girmiş bir yanda ilkel denilecek bir seviyede seviyesizce süregelen insanlık dışı savaşlar. Diğer yanda geleceğin dünyası olarak adlandırılan teknolojik büyük değişimler. Yeni oluşturulan yapay zekâ temelli insan benzeri robotlar artık gittikçe geliyor ve insanlara daha çok benzemeye başlıyor. Dünya toplumunda yaşayan, teknolojiyle ufacık bile bağlantısı dahi olan (kent-kır fark etmiyor) insan bu değişimleri görüyor ve çabucak kabul edip hemen bir yenisinin ortaya çıkmasını bekliyor. Yeni bir çağ başlıyor dahi olsa ki bana göre öyle. Artık yeni bir çağ içerisinde yaşıyoruz. İnsanlar bunu çabuk kabul edip hemen sentezleyip yaşantıları içerisinde varlıklarıyla bütünleşmiş hale getiriyor. Bu durumda toplumların her ne olursa hemen tükettiği anlamına geliyor. Bizim konumuza dönecek olursak eğer insanlar bilgi tüketimini, yiyecek-içecek tüketimini o denli hızlı ve faal gerçekleştiriyorlar ki her gün yenileri ortaya çıkmak zorunda kalıyor.

Haber kanalları, spor kanalları, diziler, filimler her gün yeni fikirlerle ortaya çıkmak zorunda kalıyor çünkü insanlar çok hızlı tüketiyor. Bu tüketimden tüm bu sosyal faaliyetler etkilenirken elbette insanların bulunduğu, yaşam sürdürdüğü mekanlar da etkilenecektir. Her gün yeni konseptlere sahip eğlence mekanları açılmakta, eski olarak ifade edilen mekanlar ise y kapatılmakta ya da kendilerini yeni tüketim toplumunun isteklerine göre yenilemek zorundadır. Tüketim toplumunun etkileri artık anlaşılmaz ve durdurulamaz hale gelmiştir. Her gün bu topluma yenilik yetiştirmek dahi zor hale gelmiştir. Turizmin fazla olduğu Antalya gibi kentler de bu daha belirgindir çünkü turizm temel anlamda insanların eğlencesi ve mutluluğu üzerine kuruludur. Bu sebeple tüketim toplumu bu kentte daha belirgin hareket etmektedir.

Foucault'un temelde ortaya çıkardığı Heterotopya mekanlarının oluşumları nasıl meydana geliyorsa, bu mekanların tüketilmesi de o denli hızlı ve derinden olmaktadır. Çalışma alanımız olan Kaleiçi semti tarihi katmanları ve özellikleri bakımından Coğrafya bilimi ve pozitivist bilimler tarafından önemli bir Heterotopik bir mekân özelliği taşımaktadır. Kaleiçi semti tarihi anlamda içerisinde barındırdığı camiler, külliyeler, kiliseler ve türbeler gibi tarihi kalıntı objelerle hem geçmişin penceresini bize açmakta hem de bu tarihin içerisinde var olan günümüz heterotopya mekanlarını bulmamızı daha iyi sağlamaktadır. Geçmiş dönemlerde büyük yöneticiler, liderler, sultanlar, hakanlar tarafından ele geçirilen bu kent merkezi her liderin etkilerini içerisinde günümüze kadar getirmiştir. Bu imge ve kimlik içerisinde kent kültürü günümüz toplumsal anlayış ile yeniden inşa edilmiş ve tarihi dokulara zarar verilmemeye çalışılmıştır. İnsanlar tarafından Kaleiçi her zaman değerli bir merkez olmuş hem yerli hem de yabancı toplumlar için tarihi bir merkez olarak var olmaktadır. Bu değer yanında eğlence mekanları, gece mekanları gibi günün her saatini faal geçirebilecek ortamların olması da bu kent merkezini daha da ilgi çekici duruma getirmiştir. Kaleiçi semti toplum tarafından geçmişte de günümüzde de her zaman "başka mekân" olarak tanımlanmış ve "başka mekanların" kalıntıları ile yaşamlarını sürdürecekleri faaliyetler bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Arı, Y. (2008). Akt; Keçeli, K. (2016). *Isparta Şehri'nde Uluslararası Öğrencilerin Kentsel Mekân Algısı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta. 16.

Arslan, A. S. (2013). Kent Hakkı Bağlamında Kamusal Alanın Yeniden Talebi ve Kamusal Alanda Sanat. *İdealkent-Kent araştırmaları dergisi*. (10): 94.

Ay, S. (2018). *Bir kaçış mekânı olarak heterotopya: Moda (Kadıköy) örneği* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi. Bilecik.

Aydınlı, S. (1986). Akt; Keçeli, K. (2016). *Isparta Şehri'nde Uluslararası Öğrencilerin Kentsel Mekân Algısı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta. 17.

Aydınlı, S. (1986). Akt; Keçeli, K. (2016). *Isparta Şehri'nde Uluslararası Öğrencilerin Kentsel Mekân Algısı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta. 17.

Aytaç, Ö. (2006). “*Moderniteden Postmoderniteye Değişen Mekan Anlayışları*”. Sosyoloji ve Coğrafya Yıllığı-Kitap Kızıl Elma Yayınları, İstanbul. 879.

Baday, Ö. N. (2011). *Modern Kent Mekanlarında Mahallenin Konumu*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. 6-11.

Barney, W.(2006). *Encyclopedia of Human Geography*. SAGE Publication, London.

Ceyhan, Ç., Özbaş, Z. ve Ova, N. (2017). ‘‘Zamanın İzinde Kenti Deneyimlemek: Kent ve Bellek Üzerine Oto-Etnografik Bakışlar’’. *Moment Dergisi*. 4(1): 96.

Chaney, D. (1999). *Yaşam Tarzları*. (Çev. İ. Kutluk). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Çavdar, Ç. R. (2018). ‘‘Farklılığın Mekânı: Foucault ve Lefebvre’deki Heterotopya ve Heterotopi Ayrımı’’. *İdealkent-Kent Araştırmaları Dergisi*. (25): 945 – 949.

Çetindoğan, M. (2009). Kırsal Mitten Kentsel Ritüele Geçiş ve Beden-Mekân İlişkisinin 1990 Sonrası Türk Oyun Yazarlığı’na Yansıması. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, (27):137-139.

Dede, G. (2010) *Heterotopik Bir Mekân Olarak Tiyatro Sahnesi: Uyumsuz Tiyatro*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 12.

Foucault, M. (1984). *Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias*, Architecture /Mouvement/ Continuité.

Foucault, M. (2001). *Kelimeler ve Şeyler*. (Çev. M. A. Kılıçbay, İmge Kitabevi, Ankara.

Foucault, M. (2005). *Özne ve İktidar*. (Çev. I. Ergüden ve O. Akınhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Girgin, M., Ertürk, M., Aysel, İ. ve Akça, B. (2013). ‘‘Muğla’nın Başka Mekânları’’. 3. *Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*. GEOMED. Antalya. 393-398.

Göka, Ş. (2001). *İnsan ve Mekân*, Pınar Yayınları, İstanbul. 8-18.

Göker, G. (2017). ‘‘Dijital Heterotopyalar: ‘‘Başka’’ Bir Bağlamda Yeni Medya’’. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 9(4): 168.

Günal, B., Esin N. (2007) İnsan – Mekân İletişim Modeli Bağlamında Konutta Psikososyal Kalitenin İrdelenmesi, *İtü Dergisi* 6(1): 21.

Harvey, D. (2013). *Asi şehirler*. (Çev. A. D. Temiz) İstanbul: Metis. (Orjinal eserin yayın tarihi: 2012).

İbni, H. (2004). *Mukaddime*. (çev. S. Uludağ), Dergay Yay. İstanbul.

Karadağ, A. (2009). Kentsel Ekoloji; Kentsel Çevre Analizlerinde Coğrafi Yaklaşım. *Ege Coğrafya Dergisi*, (18): 31-47.

Karaman. 2004. Akt. Topal, A.K. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir?. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1): 276-292.

Kaya, İ. (2014). Coğrafi Düşüncede Mekân Tartışmaları. *Posseible Düşünme Dergisi*, 2(4): 2.

Kurt, Ö. (2010). *Kaleiçi’nin (Antalya) kuruluşundan 16. yüzyıla kadar mekânsal değişimi* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi. İstanbul.

Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Blackwell. London.

Lefebvre, H. (2000). *Mekânın Üretimi*. (Çev. I. Ergüden). Sel Yayıncılık, İstanbul.

Lefebvre, H. (2003). Akt. Çavdar, Ç. R. (2018). ‘‘Farklılığın Mekânı: Foucault ve Lefebvre’deki Heterotopya ve Heterotopi Ayrımı’’. *İdealkent-Kent Araştırmaları Dergisi*. (25): 945 – 949.

Lefebvre, H. (2011). *Kentsel Devrim*. (Çev. S. Sezer). Sel Yayıncılık, İstanbul.

Lynch, K. (2020). *Kent imgesi*. (Çev. İ. Başaran), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul. 1-2.

Madanipour, A. (1999). Why Are The Design and Development of Public Spaces Significant For Cities?. *Environment and Planning H Planning and Design*, (26): 879-891.

Özbek, M. (2004). Giriş: Kamusal Alanın Sınırları. Meral Özbek (Ed.), *Kamusal Alan İçinde*. Hil Yayınları, İstanbul, 32.

Özen, Y. (2011). Kişisel, Sosyal, Ulusal ve Küresel Sorumluluk Bağlamında Toplumun Yeniden İnşası: Mekân, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (8): 139.

Özgüç, N. ve Tümertekin, E. (2014). *Coğrafya, Geçmiş, Kavramlar ve Coğrafyacılar*. Çantay kitapevi. İstanbul.

Özgüç, N. ve Tümertekin, E. (2015). *Beşerî Coğrafya, İnsan. Kültür ve Mekân*. Çantay Kitabevi. İstanbul.

Saf, H. H. (2016). "Tüketim Toplumuna Karşı Bir Heterotopya Olarak Takas Pazarları". *Erciyes Üniversitesi, İletişim Dergisi*. 4(4): 64-65.

SARI, C. ve KOÇAK, İ. (2012). "Antalya'nın Genel Coğrafya Özellikleri," *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya: T.C. Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya.

Sevin, V. (2001). *Anadolu'nun tarihi coğrafyası I*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Sevinç, A. (2004). *Ütopya: Hayali Ahali Projesi*. Okuyan-Us Yayınları, İstanbul.

Simmel, G. (1996). Metropol ve Zihinsel Hayat. Cogito. (çev. B. Öcal Düzgören). *Kent ve Kültür Özel Sayısı*. (8): 81-89.

Tandaçgüneş, N. (2013). *Ütopya, Antikçağdan Günümüze Mutluluk Vaadi*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Uluengin, Ö. (2011). Tüm 'Öteki'lerin Kenti. *İdealkent-Kent Araştırmaları Dergisi*, (3): 130-141.

Uluoğlu, B. (2004). "Mimarlık Bilgisinin Çifte Kimliği ve Kavramsallaştırılış Biçimi Üzerine", *Mimarlık ve Felsefe*. A. Şentürer, S. Ural, ve A. Atasoy (drl.). Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul. 52-67.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Hasan Burak YAŞAR
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Kemer Lisesi, 2014
Lisans Diploması	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 2019
Tezli Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Bölümü, 2024
Yüksek Lisans Tez Konusu	Mekânsal Bir Kavram Olarak Heterotopya; Kaleiçi Örneği
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Sarı, C., Kılıç, A. F., Güven, S., ve Yaşar, H. B. (2020). “Üniversite Öğrencilerinin Kültürel Miras Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi”. <i>International Journal of Current Approaches in Language, Education and Social Sciences</i> , 2(1), 334-353.	
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı kurumlar	Kemer Belediyesi Ahmet Erkal Destek Eğitim Kursu, Coğrafya Öğretmeni, Müdür Vekili (2021), 2020-2024
Stajlar	Tophane Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi, Bursa Kemer Belediyesi, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü